

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

ŽIVOT

2004 FEBRUÁR/LUTY

Č. 2 (548) CENA 2.20 ZŁ

SLOVENKA SRDCOM
TERRA SCEPUSIENSIS
NOVÍ SLOVENSKÍ SVÄTCI
NAŠI ŽIACI V KRAKOVE

Krátka pred Vianocami (15.XII.) navštívila Krakov takmer 130-členná skupina krajanských detí zo Spiša a Oravy, ktorí prišli do tohto mesta na pozvanie Generálneho konzulátu SR. Deti si prehliadli centrum mesta, navštívili Konzulát i nás Spolok (odkiaľ je aj nás záber) a na záver si v kostole sv. Kríža vypočuli koncert žiakov umeleckej školy zo Sabinova. Podrobnejšie o tomto podujatí píšeme na str. 20-21. Foto: A. Klukošovská

V ČÍSLE:

Prvý rok Generálneho konzulátu

SR v Krakove	3
Prihraničná obec	4-5
Nestorka z Chyžného	6
Slovenka srdcom	7-8
Slovenskí svätci	8-10
Obvodné spišské notariáty	11-12
Odpust v Novej Belej	12-13
V lapšanskej doline	14-15
Terra scepusiensis	16-17
Margita a Eugen Kubackovi	18
Horčičné zrnko	19
Naši žiaci v Krakove	20-21
Kniha – priateľ – človeka	24-25
Čitatelia – redakcia	26-28
Poľnohospodárstvo	29
Mladým – mladším – najmladším	30-31
Šport a hudba	32
Učíme sa pliesť'	33
Naša poradňa	34-35
Psychozábava – humor	36-37
Zaujímavosti	38

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www. tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, tel./fax: 634-11-27, e-mail: zg@tsp.org.pl

**Czasopismo zostało wydane przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury**

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespół: Peter Kollárik, Agáta Klukošovská

Społeczne kolegium doradcze: Žofia Bogačíková,
Jerzy M. Bożyk, Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Lídia Mšalová

Skład: Redakcja Život

Łamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego lub bezpośrednio wpłatą na konto:
Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2,20 zł, półroczne - 13,20 zł, rocznie - 26,40 zł

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

PRVÝ ROK GENERÁLNEHO KONZULÁTU SR V KRAKOVE

Ed 11. decembra 2002 otvoril minister zahraničných vecí SR Eduard Kukan Generálny konzulát Slovenskej republiky v Krakove, bolo veľa radosti. Hoci projekt konzulátu vznikol hneď po osamostatnení Slovenskej republiky a jeho vznik podporovala aj naša menšina, jeho realizácia sa z rôznych príčin neúmerne preťahovala. Sen sa napokon stal skutočnosťou. Ani sme sa nenazdali a už uplynul rok od otvorenia konzulátu.

Pri tejto príležitosti sa 11. decembra 2003 uskutočnilo milé spoločenské stretnutie, ktoré otvorila generálka konzulátu SR v Krakove Jana Burianová v spoločnosti vicekonzula Marka Lisánskeho. Vo svojom príhovore J. Burianová srdiečne podakovala prítomným za doterajšiu pomoc a spoluprácu, v ktorej, ako dodala, konzulát chce pokračovať. Na podujatí sa o.i. zúčastnili: predsedu malopoľského sejmiku Piotr Boroń, riaditeľ a zástupkyňa riaditeľa Inštitútu slovanských filológií JU v Krakove Jacek Baluch a Wanda Stępniková, vedúca katedry slovakistiky JU Halina Mieczkowska, bývalý riaditeľ výrobného družstva Cepelia Jozef Spišiak a z nášho Spolku generálny tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Špernoga a ďalší.

O doterajšej činnosti generálneho konzulátu SR v Krakove nám porozprával M. Lisánsky: - Generálny konzulát realizuje vízovú činnosť a pomáham krajancom pri vybavovaní preukazu zahraničného Slováka. Zorganizovali sme rad výstav výtvarných diel a fotografií, tri koncerty väčnej hudby, slávnosť venovanú 10. výročiu vzniku Slovenskej republi-

Stretnutie otvorila gen. konzulka SR J. Burianová

ky a dve turistické prezentácie Slovenska. Podielali sme sa aj na príprave niekolkých návštěv štátnych predstaviteľov SR v Krakove, iniciovali sme odbavovanie slovenských sv. omší v Krakove, ktoré sa konajú posledný utorok každého mesiaca v kostole sv. Kríža, podporujeme cezhraničnú spoluprácu v rámci Euroregiónu Tatry, Karpaty a Beskydy, čoho príkladom je o.i. dohoda medzi predstaviteľmi Žilinského kraja a Malopoľského vojvodstva podpísaná na Oravskom zámku. V prípade potreby poskytujeme

Spoločná fotografia na pamiatku

M. Lisánsky (sprava) v rozhovore s krajancami

všeobecnú pomoc občanom Slovenska, ktorí prichádzajú do Krakova a Malopoľského vojvodstva. Úzko tiež spolupracujeme s vedením ÚV SSP v Krakove a redakciou Života. Pre krajanskú mládež z Oravy a Spiša sme zorganizovali niekoľko kultúrnych a iných podujatí, zároveň sa zúčastňujeme na krajanských podujatiach v Krakove, ale aj na Orave a Spiši. Skrátko chceme byť nápadom v riešení otázok občanov slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku.

Stretnutie na konzultáte prebiehalo v príjemnom, priateľskom ovzduší. Neostáva nám nič iné, len zaželať pracovníkom generálneho konzulátu mnoho úspechov v ich ďalšej práci.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Oravská obec Chyžné, do ktorej sme tentoraz zavítali, leží takmer na samej hranici so Slovenskom. Návštevníkom sa tu naskytá prekrásny pohľad na vzdialené štíty Vysokých Tatier, ktoré tvoria peknú panorámu okolia. Obec, ktorá je najmladšou na Orave, sa tiahne v dolinke, ktorou preteká nevelký, Chyžný potok, podľa ktorého zrejme dostala svoje meno. Jej názov (Chisne), sa spomína už v roku 1614, čiže obec v tomto roku oslavuje 390. výročie svojho vzniku. Z Chyžného pochádza veľa významných osobností slovenského národného, cirkevného a kultúrneho života, o.i. Tomáš Červeň (1793-1876), Florián Červeň (1840-1928) a Ján Latiak Chyžniansky. Škoda, že v obci nie je ani jeden pamätník alebo pamätné ta-

stará fara s bohatou zbierkou sakrálnych a iných pamiatok prakticky z celej Oravy. Od júla 2003 majú v obci nového farára Zbigniewa Kudku a vikára Jana Gruzu. V strede obce stojí požiarna zbrojnica a poštový úrad, vynovená základná škola s novou telocvičňou a materská škôlka. Na dolnom konci má svoje sídlo veľká stavebná firma Chyžbet, je tu výrobňa plechovej krytiny a niekoľko súkromných autobusov (J. Latiak, H. Zbela a K. Marec), ktoré občas využíva aj náš Spolok. Záujemcovia o vodičský preukaz si ho môžu urobiť u inštruktora autoškoly T. Podhalowicza. Občania nadálej nakupujú v jedinom obchodíku so

A. Szkodoňová s manželom a synom Przemkom

PRIHRAJIČNÁ OBEC

bule, ktoré by turistom pripomínali o týchto osobnostiach. V obci pôsobí známy folklórny súbor Rombaň, ktorého vedúcim je Grzegorz Sternal. Richtárom je Jan Budziński, predsedom urbáru Jan Łaciak a predsedom MS SSP Karol Fula.

V obci

Žije 1080 ľudí v 296 v nových, moderných rodinných domoch. Na hornom konci však možno vidieť aj niekoľko drevených chalúp, postavených ešte koncom 19. alebo na začiatku 20. storočia. Dominantou obce je kostol sv. Anny, postavený v rokoch 1900-1903, naproti ktorému je

zmiešaným tovarom, ktorý patrí Karolovi Łaciakovi. Vedľa je bar „Eureka“ a na druhej strane cesty velkoobchod s odevmi, na ktorom je aj slovenský nápis.

Chyžbet

Hoci s pracovnými možnosťami to ani na Orave nevyzerá ružovo, Chyžnia sú na tom o voľačo lepšie, ako v iných obciach. Niekoľko desiatok občanov totiž pracuje priamo v obci, v stavebnej firme CHYŽBET, ktorej majiteľom je ambiciozny podnikateľ Jan Łyś. Jeho firma je už vyše desať rokov jednou z najdynamickejšie sa rozvíjajúcich stavebných firiem

na Orave, v ktorej vyrábajú o.i. betónové dlaždicové kocky, cestné obrubníky, mriežkované platne, cestné korýtku na odvádzanie vody, betónové rohože, či obloženie svahov. V sezóne zamestnávajú vyše 60 osôb, z toho okolo štyridsať z Chyžného. Svojim zákazníkom poskytujú kompletné služby, teda nielen predaj, ale aj odvoz dlaždič na miesto a ich odborné uloženie. Chyžbet tvoria moderné administratívne priestory firmy, veľké výrobné haly s plne automatizovanými linkami na výrobu dlažby a iných výrobkov, bohatý automobilový park a denná produkcia okolo 1000 m² dlaždič rôzneho typu. Firma Chyžbet postavila tiež moderný motel pri ceste E-7, kde je o.i. štýlová reštaurácia, bar, zmenáreň a veľké parkovisko pre kamióny, smerujúce na hraničný prieschod Chyžné-Trstená.

U richtára

Z Chyžbetu som zašiel za richtárom J. Budzińskim, ktorý mi o.i. povedal: - Hoci firma Chyžbet poskytuje zamestnanie mnohým tunajším občanom, väčšina pracuje samozrejme v poľnohospodárstve. Kedže hospodária na pôde nízkej kvality (5. a 6. trieda), z ktorej veľkú časť tvoria lúky a pasienky, mnohí mladí ľudia odchádzajú za prácou mimo svojej obce. Robia v zahraničí, o.i. v Rakúsku či Ne-

Požiarna zbrojnica v Chyžnom

mecku, ale aj v Poľsku, kde sa zamestnávajú hlavne v stavebnictve. Viaceri rodíni odišlo za lepším zárobkom aj do Ameriky, takže vyše 10 nových domov stojí už niekoľko rokov opustených.

Obec svoj vzhľad mení doslova z roka na rok, čo vidieť o.i. v lepšej kvalite ciest, v tom aj bočných, na čo v roku 2003 vydali väčšinu z 230 tisíc zlých, ktoré dostali z gminného rozpočtu.

- Vlani, - pokračuje richtár, - sme o.i. asfaltovali 260 metrov cesty povyše kostola, ako aj asi 25-metrový kúsok cesty pri ZŠ, na ktorej sme vymenili okná. V tomto roku mienime dokončiť asfaltovanie cest na hornom konci a začať s opravou cest na dolnom konci, čiže okolo 150 metrov. Čaká nás tiež uloženie korytok na 300-metrovom úseku Za vodou, kde chceme postaviť 10 stôpov pouličného osvetlenia.

Hoci v obci ešte chýba kanalizácia, v dlhodobých plánoch je aj vyriešenie tohto problému. Občania sa však na problém s pitnou vodou nestážajú, keďže v každom hospodárstve je studňa s ponorným čerpadlom. Ako povedal richtár, na výstavbu kanalizácie príde čas. Vyžaduje si totiž veľké prostriedky, čo v dnešnej dobe nie je ľahké.

Požiarnici

majú v každej obci veľmi dôležité posťavenie. Nielen chránia životy a majetok ľudí pred požiarimi a inými živelnými pochodomami, ale okolo nich sa neraz sústreduje aj kultúrne dianie v obci. Činnosť každého požiarneho zboru však závisí od

vhodného zaškolenia a obetavosti hasičov a od dobrého technického vybavenia, čo splňa aj zbor v Chyžnom. Jeho veliteľom je Józef Žoľna, predsedom Karol Škodoň, hospodárom Stanislav Tisončík a pokladníkom Jan Gnida. - V súčasnosti, - hovorí veliteľ, - máme 29 požiarnikov. Do vlaňajška sme mali aj 8-člennú mládežnickú skupinu, ktorú viedol Mariusz Łaciak, ale teraz zanikla, keďže jej členovia išli do škôl. Myslím však, že sa nám podarí obnoviť ich činnosť. V minulom roku sme zasahovali pri 5 požiaroch, v tom v Hornej Zubriči a Jablonke.

V požiarnej zbrojnici sú dve garáže, kuchyňa, veľká sála a sociálne zariadenia. Vo vybavení majú starší požiarnický automobil Žuk a od roku 1998 aj moderný požiarnický automobil LIAZ-TATRA s cisternou na 2 500 litrov vody, motorovou striekačkou a 400-litrovým zariadením na hasenie penou, ktorý kúpili v Rimavskej Sobote. Okrem toho majú vo svojom vybavení 80 metrov hadic W52 a W75, tri motorové striekačky a ďalšie zariadenie. Všetci hasiči sú samozrejme dobре vyškolení, o čom svedčia o.i. dobré umiestnenia na gminných požiarnických pretekoch v Jablonke, kde napr. v roku 2003 obsadili 4. miesto.

Krajanská činnosť

v obci sa už dlhé roky rozvíja pod vedením predsedu MS SSP Karola Fulu, ktorý nám povedal, že dnes sa ľudia menej angažujú v spolkovej činnosti. V obci zaniklo aj vyučovanie slovenčiny, ktorú, žiaľ, nepočuť ani v kostole, čo by bolo

Stavebná firma Chyžbet

Richtár J. Budziński

treba zmeniť. Prekvapuje to aj preto, že tu žije hodne krajanov majúcich školské povinné deti, medzi nimi Anna Lenczowská, ktorá vyučuje slovenčinu na gymnáziu a lúčku v Jablonke, ako aj spoluzakladateľ a dlhoročný člen nášho Spolku Ján Škodoň, otec biskupa Jana Szkodoňa a ďalší, ktorým by malo záležať na udržiavaní slovenského povedomia a dávnych tradícií. Odnedávna v Chyžnom žije aj mladá Slovenka Andrea Szkodoňová (rod. Danielová), rodáčka z Trstenej, ktorá sa v apríli 2000 vydala za Kazimierza Szkodoňa a prejavuje záujem o spolkovú činnosť. Počas mojej návštevy mi o.i. povedala: - Som absolventkou 5-ročnej Hotelovej akadémie v Slanickej Osade pri Námestove. V Chyžnom sa mi býva dobre, hoci mi je tažšie žiť na dedine, ale zvykám si. Spoznala som sa tu s viacerými ľuďmi, vtom s A. Lenczowskou, ktorá býva nedaleko nás. Chodievam si k nej prečítať život, porozprávať sa a život si začнем aj sama predplácať. Rada sa zapojím aj do tunajšej krajanskej činnosti, len sa musím skontakovať s členmi tunajšieho výboru MS SSP. Keďže viem, že v tunajšej ZŠ sa donedávna vyučoval aj slovenský jazyk, bolo by dobré, aby sa nám spoločnými silami podarilo jeho vyučovanie obnoviť.

Dúfajme, že pomocnú ruku vo vyriešení týchto problémov Chyžnianskym krajanom podá aj vedenie OV na Orave a ÚV SSP a krajanská činnosť v obci sa ešte rozhýbe. Prajeme im v tom veľa úspechov.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

NESTORKA Z CHYŽNÉHO

Už dlhší čas približujeme našim čitateľom životné osudy najstarších krajanov na Orave a Spiši. Tentoraz sme sa v našom putovaní zastavili v Chyžnom, kde žije najstaršia občianka tejto obce, 93-ročná krajanka Karolína ŠKODOŇOVÁ.

Detstvo a mladost'

Karolína Škodoňová, rodená Kadlubová, sa narodila 11. decembra 1910 v Jablonke. Pochádza zo slovenskej roľníckej rodiny Jána a Anny (rod. Joniakovej) Kadlubovcov. bola najmladšia z ôsmich súrodencov. Mala päť sestier: Máriu, Johanu, Jozefínu, Cecíliu a Paulínu a dvoch bratov: Jána a Jozefa, ktorí už žiaľ, nežijú.

- Keď som mala štyri roky, - spomína, - vyplukla 1. svetová vojna a môj otec musel narukovať. Slúžil na talianskom fronte a domov sa vrátil tesne pred koncom vojny. Šesť tried ľudovej školy som vychodila v rokoch 1917 až 1923. V škole sme sa učili po maďarsky, slovensky a potom po poľsky. Mená učiteľov si už nepamätmám, ale dodnes viem po maďarsky napočítať do desať. Pamätam si tiež niekoľko slovenských pesničiek a básníčiek. Hoci som do školy chodila rada a dobre som sa učila, rodičia ma ne-poslali ďalej študovať, kedže som musela zostať na gazdovstve.

Karolína, podobne ako aj jej súrodenci, bola odmalička vychovávaná v slovenskom duchu. Za lásku k slovenčine vďačí najmä otcovi, ktorý sa dľho nemohol zmieriť s novými pomermi po roku 1920, keď Oravu a Spiš pripojili k Poľsku.

- Otec dlho žialil za Slovenskom, - spomína, - ale nič sa nedalo robiť. Kedže sme mali pomerne veľké gazdovstvo, venoval sa ľahkej práci na poli, kde bolo dosť roboty aj pre deti. Ako malá som najskôr pásla husi, neskôr kravy a postupne som vykonávala všetky hospodárske práce. Hoci na zábavu nebolo veľa času, stretávala som sa so svojou dobrou priateľkou Karolínou Kadlubekovou, s ktorej sme si boli blízko ako dve sestry.

Rodinný život

Roky ubiehali a z Karolíny postupne vyrástla švrána a pracovitá deva, súča na vydaj. Jej sestry sa medzitým už vydali a založili si svoje rodiny. Mária a Johana odišli do Ameriky, Jozefína a Paulína s rodinami bývali v Jablonke a Cecília v Chyžnom. Jozef zomrel v mladom veku a brat Ján padol počas 2. svetovej vojny. Karolína pracovala na rodičovskom gazdovstve a vo voľnom čase sa stretávala so svojimi priateľkami, chodila s nimi na zábavy, priadky či páračky. Tak sa napokon ako 17-ročná zoznánila s Eugenom Škodoňom z Chyžného, ktorý sa neskôr stal jej manželom.

- Eugen, - pokračuje, - spolu s ďalšími mládencami neraz prichádzal do našej obce. Osud tak chcel, že sme si padli do oka a zalúbili sa. Zobrali sme sa po ročnej známosti a svadbu sme mali v decembri 1928 v kostole Premenia Pána v Jablonke. Na sobáš, kedže bolo veľa snehu, sme sa viezli saňami.

Karolínin manžel Eugen sa narodil v roku 1907 v Chyžnom v slovenskej roľníckej rodine Karola a Márie Škodoňovcov. Mal dvoch bratov - Jána, ktorý je otcom biskupa Jána Škodoňa a Karola, ktorý už žiaľ, nežije. Mladomanželia bývali po svadbe u Eugenových rodičov, kde začali spoločne hospodáriť. Postupne sa im narodili štyri deti: Ján, Anna, Eugen a Mária, ktoré sa už dosť dávno osamostatnili a založili si svoje rodiny. Ján s manželkou Ilonou a piatimi deťmi žije už 14 rokov v Chicagu v USA, Anna (Bednarzová) s manželom Jánom, podobne ako Eugen (ktorý sa stará o mamu), s manželkou Władysławou a piatimi deťmi, bývajú v Chyžnom. Mária (Palikowska), ktorá je už vdovou, býva so štyrmi deťmi v Polanowie v koszalienskom vojvodstve.

- Môj manžel, - hovorí, - bol dobrým, šikovným a pracovitým človekom, takže sme si žili pomerne dobre. Hoci sme museli ľahko pracovať na našom hospodárstve, nestážovali sme sa. Situácia sa však zmenila po vypuknutí 2. svetovej vojny. Manžel spolu s bratom Jánom musel onedlho narukovať do slovenskej armády a dostal sa na východný front. Keď sa po dvoch rokoch vrátil domov, ochorel na plúca. Hoci sa liečil aj v nemocnici v Martine, jeho zdravotný stav sa, žiaľ, nezlepšoval. Keď sa krátko pred koncom vojny spálil aj nás dom, jeho srdce nevydržalo a v roku 1945 zomrel. Hoci sme spolu prežili len 17 rokov, vychovali sme štyri zdravé a dobré deti a boli sme si jeden druhému oporou. Hoci mi po jeho smrti bolo veľmi ľahko, musela som sa akosi vzchopíť. Mala som predsa pre koho žiť.

Dom, v ktorom Karolína býva dodnes so synom Eugenom, si postavila v roku 1948, už po smrti manžela. Pri stavbe jej pomáhali manželovi rodičia a jej súrodenci. Dnes, napriek vysokému veku, jej zdravie ešte pomerne dobre slúži.

Hoci pred mojou návštavou ju chrípka nakrátko „položila“ do posteľe, jej syn Eugen, ktorý bol pri našom rozhvore, mi povedal, že ešte na jeseň, počas vykopávania zemiakov, ho nielenže naháňala do roboty, ale sama tiež pomáhala. Dodal tiež, že ich rodičia vychovávali v silnom slovenskom duchu, že v škole sa všetci učili po slovensky, že on je už dlhé roky členom Spolku Slovákov v Poľsku a čitateľom Života. Pochválil sa tiež, že časť ich rodiny žije na Slovensku, napríklad nedaleko Trnavy býva jeho bratranc Karol Škodoň, ktorý bol dlhé roky učiteľom a potom riaditeľom školy. Na záver však vyjadril poľutovanie, že v posledných rokoch sa ich v obci nevyučuje slovenský jazyk, ktorý tu mal predsa dlhorocné tradície.

Karolína Škodoňová sa teraz najviac teší na návštevu niektorého zo svojich 18 vnukov a 23 pravnukov. Nezabúda na ňu ani jej najstarší syn Ján, ktorí občas s manželkou a deťmi prichádza do Chyžného z USA na rodinné slávnosti. Kým sme sa rozlúčili, kázala mi ešte pozdraviť všetkých krajanov na Orave a Spiši a zaželať im v novom roku všetko najlepšie.

Do ďalších rokov prajeme Karolíne Škodoňovej dobré zdravie a veľa slnečných a spokojných dní v kruhu svojich najbližších.

Text a foto: PETER KOLLÁRK

edávno sme navštívili Alžbetu Igłarovú z Fridmana, ktorá oslavila 90. narodeniny. Dvere nám otvorila nevysoká, rezká a srdčne usmievajúca sa žena, ktorá nás pozvala dnu a ochotne rozprávala, ako sa jej žije.

Alžbeta sa narodila 21. októbra 1913 v slovenskej rodine Jána a Alžbety (rod. Sójovej) Prelichovcov. Alžbetini rodičia boli istý čas v Amerike, ale matke sa tam nepáčilo, preto sa vrátili domov. Za zarobené peniaze otec kúpil trochu poľa, aby mali na čom gazdovať. Postupne sa im narodilo šesť detí a tak mala Alžbeta piatich súrodencov. Bra-

Alžbeta Igłarová s pravnučkou Justínou

SLOVENKA SRDCOM

ta Jozefa a sestry Máriu, Annu, Angelu a Rozáliu. Anna a Angela odišli do USA, kde dodnes žijú. Ostatní súrodenci a Alžbeta sa usadili v rodnej obci.

Rok 1914 sa citeľne zapísal nielen do dejín, ale aj života spišských rodín, z ktorých museli ísť na front otcovia, manželia a bratia. Aj Alžbetin otec musel narukovať a matka ostala sama s malými deťmi a gazdovstvom. – *Bol nedostatok chleba, preto naša mamka sušila na peci žito a dávala nám hrýzť. Zapíjali sme to vodou. Ale čo mala robiť, keď sa nám chcelo jeť a potravinová komora bola prázdna. Dnes, keď sú obchody plné potravín, mladí možno ani neveria, že tak mohlo byť*, - hovorí Alžbeta.

Detstvo bolo biedne, ale ako hovorí Alžbeta, znesiteľné. Už od najmenších rokov musela pomáhať v domácnosti. Boli to jednoduché práce, doniesť polená na oheň, pozametať izbu či doniesť vodu. Predsa aj také práce si žiadali istú námahu. Betka, ako ju domácky oslovovali, chodila do sedemročnej základnej školy a potom ešte do tzv. „švientalnej“, dvakrát týždenne. Slovenčinu si osvojila doma od matky, ktorá ju učila rôzne modlitby, piesne a porekadlá. Gazdovstvo nemali veľké, preto keď sestry vyrástli išli do služby a Alžbeta ostala doma s rodičmi. Príležitostne si išla spolu s inými dievčatami zarobiť nejaké peniaze, napr. pomáhať v poľných prácach Židom, ktorí mali väčšie gazdovstvá a pod. Za tie peniaze si potom kúpila odev. Ako dievčina chodila na priadky a páračky. Takto si dievčatá krátili dlhé zimné večery.

Spomína si, ako svojho neskoršieho manžela videla s malíčkom dcérrou ísť ulicou v mrazivé ráno, keď ju odprevádzal komusi do opatery, lebo mal robotu. Vtedy sa

jej urobilo veľmi ľuto dieťaťa. – *Pomyslela som si, že dieťa potrebuje matku*, - hovorí Alžbeta. A určite aj to prispelo k neskoršiemu rozhodnutiu, že sa v roku 1948 vydala za vdovca Michala Igłara, ktorý už mal dve malé deti, dcéru Máriu a syna Jána. Po svadbe sa pristáhovala k manželovi a začali spoločný život. – *Stala som sa matkou pre deti a vychovávala som ich ako vlastné*, - hovorí Alžbeta. K týmto dvom deťom pribudli neskôr dve ďalšie, a to syn Jozef a dcéra Alžbeta. Spolu s manželom sa snažili, aby deťom nič nechýbalo. Nebolo to ľahké, ale práca a úsilie prinášali výsledky. Sestra Anna, ktorá odišla do zámoria, nikdy nezabudla na ňu a pomáhala jej koľko len mohla. – *Posiela mi oblečenie a peniaze, lebo sa mala lepšie, ako ja. Jej pomoc sa mi veľmi zišla, ale aj ostatným súrodencom* - hovorí Alžbeta. Naposledy sa so sestrou videli v roku 1959, keď bola na návšteve vo Fridmane. Žije v Chicagu spolu s druhou sestrou Angelou. Ako sme sa dozvedeli, práve vo februári sa dožíva 100. rokov. Alžbeta jej naším prostredníctvom do ďalších rokov života želá veľa zdravia a božieho požehnania.

Deti vyrástli a založili si rodiny. Dnes s vďačnosťou pozerajú na matkine spracované dlane. Alžbeta je už vyše dvadsať rokov vdova a na svojho manžela spomína s láskou. – *Bol to dobrý človek, ktorý sa vzorne staral o deti. Trápila ho žalúdočná nemoc, čo mu stažovalo neľahký život. Prežili spolu veľa dobrého, ale mali aj ľažké chvíle, najmä v období po druhej svetovej vojne, keď po Spiši chodili bandy, ktoré prenasledovali ľudí*. – *Chodili po domoch, brali mužov, potraviny a statok. Niekoľko brali aj to posledné, čo bolo v domácnosti*, - hovorí Alžbeta.

Ludia sa báli o svoj život, preto aj mnohí Spišiaci v tomto období emigrovali na Slovensko.

Ó mojej matky reč...

je krásota, je milota, je rozkoš, láska svätá! Je, vidím, cítim, celok života! Môj pokrm dobrý, moja čaša zlatá a moja odev, ktorej neviem ceny... Bud požehnaný, kto sa pohodil v tom so mnou, trvá pri tom nepremenný! Bud kliaty, kto sa zaprel, odrodil... – tieto slová veľkého slovenského básnika P. O. Hviezdoslava vystihujú postoj Alžbety k slovenskosti a slovenčine, ktorú ju mamka od malička učila. Alžbeta je Slovenkou, ktorá sa celý život snažila pridržiavať týchto slov. Deti vychovala v slovenskom duchu, aj keď sa slovenčina v obci nevyučovala, mali s ňou styk doma. Učila ich slovenské modlitby a piesne. Za svoje národné povedomie bola prenasledovaná a niektorí sa jej aj vysmievali, ale vždy si pamäta matkine slová, že nikdy nesmie zaprieť svoj pôvod. V kostole spievala slovenské piesne a pred omšou sa modlila modlitby. A keď jej hovorili, že sa nesmie modliť po slovensky, hovorievala – *Chváliť Boha môžem v každom jazyku, veď on sám nám to povedal a nútene modlitby nejdú do neba*. Mnohí jej po týchto slovách dali za pravdu. Alžbeta je nábožnou ženou a dodnes si každé ráno spieva piesne, teraz najmä koledy. Hovorí, že v nich sa skrýva čaro narodenia dieťaťa, nielen toho božského, ale každého. Vždy, keď počuje slovenčinu sa poteší. Aj svojím vnukom hovorí, že nesmú zabudnúť na to, že pochádzajú zo slovenského rodu. Alžbetina babka bola zo Slovenska. Dúfa, že slovenčina z obce celkom nezmizne a mladí prejavia záujem o ňu.

Starobu babičke Iglarovej spríjemňuje sedem vnukov a dvaja pravnuci. Rodina na ňu nezabúda a často ju navštevuje. Veselosť a energia, ktorá Alžbetu napriek veku neopustila, jej vždy zjednáva poslucháčov, ktorým rada rozpráva o minulosti obce, ľuďoch, ktorí v nej žili, ale aj vlastných zážitkoch. Okolo prababičky sa vždy moce malá Justína, ktorá je babičkínym očkom v hlave. – *My si obidve veľmi добре rozumieme*, – hovorí s úsmevom Alžbeta, – *ja jej rozprávam, spievam a hráme sa. Odmenou pre mňa je jej úsmev na tvári a radosť, ktorá žiari z jej maličkých očí*. Preto aj keď sme sa zhovárali, pravnučka bola stále pri babkinom boku.

Alžbeta veľmi rada číta. Predtým aj háčkovala a štrikovala, ale dnes jej to už nedovoľuje slabší zrak. No náš časopis Život, ako hovorí, patrí vždy medzi povinné čítanie, na ktoré sa veľmi teší. Je to pre ňu zdroj informácií o krajanskom živote, o podujatiach a pod. – *Takto si niekedy môžem prečítať o osudoch známych a priateľov a viem ako sa im darí*, – hovorí Alžbeta. Staroba, ako hovorí, môže byť aj pekná, keď sa má vôkol seba úprimných a srdečných ľudí, ktorí sa o nás postarajú. Ona býva so synom Jozefom a jeho rodinou, ktorí sa snažia, aby babke nič nechýbalo a dobre sa cítila. My prajeme babičke Iglarovej veľa pohody v rodinnom kruhu, čo najviac zdravia a srdečnosti.

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

SLOVENSKÍ

Ako sme písali v Živote

**č. 10/2003, pápež Ján Pavol II.
počas svojej poslednej návštavy
na Slovensku blahorečil
v Bratislave gréckokatolíckeho
pomocného biskupa Vasiľa HOPKA
(1904-1976) a rehoľnú sestru
Zdenku Cecíliu SCHELINGOVÚ
(1916-1955), rodáčku z Krivej na
Orave. Prinášame ich životopisy.**

Mons. ThDr. Vasil' Hopko,

gréckokatolícky pomocný biskup v Prešove a titulárny biskup midileňský, sa narodil 21. apríla 1904 v obci Hrabské, okres Bardejov, ako druhé dieťa v rodine gréckokatolíkov Vasiľa Hopka a Anny, rodenej Petrenkovej. Pokrstený bol 24. apríla 1904 v miestnom Chráme svätého Demetra, mučeníka, o. Michalom Čisárikom, tamojším gréckokatolíckym administrátorom. Jeho rodičia boli chudobní rolníci. Otec bol aj zvonárom v chráme v Hrabskom. Pri zvonení „proti búrke“ ho 6. júna 1905, ako 28-ročného, usmrtil blesk. Vasiľova matka odišla v roku 1908 do USA za prácou. Dve maloleté deti zverila svojmu otcovovi, ktorého finančne podporovala. Prvého septembra 1910 začal šestročný Vasiľ navštěvovať gréckokatolícku obecnú školu v Hrabskom. Keď mal osem rokov, vzal si ho k sebe matkin brat Demeter Petrenko, gréckokatolícky administrátor v Olšavici. Ten umožnil Vasiľovi študovať v Prešove na Královskom katolíckom gymnáziu (1915 – 1919) a na Slovenskom evanjelickom kolegiálnom gymnáziu (1919 – 1923), kde zmaturoval s vyznamenaním. Mladý Vasiľ túžil zasvätiť svoj život kňazskej službe a rozhodol sa pre štúdium teológie. Preto v roku 1923 začal študovať na Gréckokatolíckej teologickej akadémii v Prešove, ktorú ukončil v roku 1928. Matka chcela, aby odišiel do USA, ale vtedy vážne ochorel. Matkine peniaze na cestu do USA minul na lekárov. Neskôr na to spomínal: – Avšak toto všetko bola Božia vôľa, pre-

SVÄTCI

tože Pán Boh chcel, aby som zostať v rodnom kraji. Pred Vianocami v roku 1928 sa začal modliť Deviatnik k Najsvätejšiemu Srdcu Ježišovmu, čo vysvetlil takto: – Slúbil som Pánu Bohu, že ak vyzdravím, prijmem sviatost kňazstva v celibáte. A na tento úmysel som počas deviatnika prijímal svätú Eucharistiu. Na deviaty deň, ráno pred narodením nášho Pána Ježiša Krista, aj na prekvapenie samotných lekárov, sa náhle uzdravil. Po tomto vyliečení požiadal biskupa Pavla Petra Gojdíča OSBM o kňazskú vysviacku s tým, že ostáva v celibáte. Biskupa Gojdíča jeho rozhodnutie potešilo. Videl v tom Božiu vôľu, lebo práve pred niekoľkými dňami dostal list od gréckokatolíkov z Prahy, žiadajúcich si kňaza, a to, podľa možnosti, Vasiľa Hopka. Dňa 3. februára 1929 v Prešove bol Vasiľ Hopko vysvätený na kňaza. Primície mal 17. mája 1929 v Blažove. Potom bol ustanovený za administrátora Farnosti Pakostov s tým, že služobne bol pridelený do Prahy, kde vtedy žilo veľa gréckokatolíkov z celého Československa. Neskôr, keď bola erigovaná farnosť v Prahe a kanonicky ju potvrdila aj Svätá stolica, biskup P. P. Gojdíč OSBM vymenoval Vasiľa Hopku za jej prvého farára. Na pražskej fare pôsobil Boží služobník do 14. februára 1936, teda vyše sedem rokov. Po 22 rokoch tažkej práce v USA prišla za ním do Prahy jeho matka Anna a zostala s ním až do jeho uväznenia v roku 1950. Za aktívnu pastoračnú prácu bol v roku 1936 ocenený titulom monsignor. Od 15. septembra 1936 do 31. augusta 1941 bol špirituálom kňazského seminára v Prešove, kde sa venoval duchovnej formácii gréckokatolíckeho kňazského dorastu. Roku 1937 sa stal konzistoriálnym konzultorom a venoval sa aj katechetike na prešovskom učitelskom ústave. V apríli 1940 sa stal doktorom posvätej teológie. Od 1. septembra 1941 bol biskupským tajomníkom. A hoci od roku 1943 pôsobil ako profesor pastorálnej a morálnej teológie na Vysokej bohosloveckej škole v Prešove, jeho vymenovanie za profesora potvrdila Slovenská národná rada po rôznych prieťahoch s konkúzom až 4. apríla 1945, so spätnou platnosťou iba od 15. januára 1945. Po skončení druhej svetovej vojny, aj vďaka osobnej iniciatíve Božieho služobníka Vasiľa Hopku, začal vychádzať mesačník Blahovník, ktorého bol prvým redaktorom. V rokoch 1946 – 1948 napísal a vydal niekoľko duchovných kníh, ako: *Greko-katoličeskaja Cerkov* (1946), *Christos posredi nas* (1947) a *Christos v nas* (1948). Keďže nová Česko-slovenská republika sa dočasne postupne pod sovietsky bolševicko-ateistický totalitný vplyv, povojuné mocensko-politicke pomery neveštili nič dobré ani pre gréckokatolícku eparchiu v Prešove, ani pre katolicizmus a kresťanstvo vôbec. Predvídajúc veľké nebezpečie, blahoslavený sídelný biskup Pavol P. Gojdíč OSBM sa obrátil na Svätú stolicu, aby v nových podmienkach dostal pre Prešovskú eparchiu auxiliárneho biskupa. Konal tak v nádeji, že tak sa bude dať účinnejšie čeliť rafinovanej stalinistickej pravoslavizácii a následnej ateizácii v eparchii a že aspoň jeden z dvoch biskupov prezije pre-

nasledovanie a bude pokračovať v organizovaní a povzbudzovaní kňazov, rehoľníkov, rehoľníč, inteligencie a všetkého veriaceho ľudu k vytrvalosti a vernosti Katolíckej cirkvi. Týmto pomocným prešovským biskupom sa stal práve Boží služobník ThDr. Vasiľ Hopko. V nedeľu 11. mája 1947 ho na biskupa vysvätil samotný sídelný biskup P. P. Gojdíč OSBM. Spolu s vysviacím bol pražský arcibiskup ThDr. Jozef Beran. Na konsekráciu sa zúčastnili aj slovenskí rímskokatolícki biskupi Jozef Čársky z Košíc, ThDr. Andrej Škrabik z Banskej Bystrice a ThDr. Róbert Pobožný, kapitulný vikár z Rožňavy. Prítomní boli tiež zástupcovia štátneho a verejného života, ako aj ďalší cirkevní predstaviteľia oboch katolíckych obradov v Prešove, miestna inteligencia a veriaci z celej eparchie. Biskupská vysviacka ThDr. Vasiľa Hopku bola triumfom Prešovskej gréckokatolíckej eparchie a jej oddanosti Svätému Otcovi a cyrilo-metodskému dedičstvu otcov. Svätý Otec Pius XII. vymenoval nového biskupa za titulárneho biskupa midilenského a pomocného biskupa prešovského. V školskom roku 1947/1948 pôsobil aj ako dekan Vysokej bohosloveckej školy v Prešove. Po komunistickom prevrate 25. februára 1948 sa začali stahovať zlovestné mraky aj nad Prešovskou eparchiou. Od 1. júla 1949 mal na pokyn Ústredného akčného výboru Slovenského národného frontu v Bratislave zastavený riadny mesačný profesorský plat, a to „pre jeho negatívny postoj k ľudovodemokratickému štátnemu zriadeniu“. Komunistický režim stupňoval represálie a teror. Od 1. decembra 1949 boli na biskupské úrady dosadení zmocnenci Slovenského úradu pre veci cirkevné. Dňa 7. januára 1950, na sviatok Narodenia Pána podľa juliánskeho kalendára, bola pri tomto úrade zriadená komisia pre „návratovú akciu“, ktorá o niekoľko mesiacov dostala smutne známe označenie „Akcia P“ (pravoslavizácia). Na základe uznesenia KV KSS v Prešove bola 27. marca 1950 nariadená izolácia obidvoch gréckokatolíckych biskupov. Bola to prvá izolácia katolíckych biskupov na Slovensku. Obaja Boží služobníci vedeli dobre čítať „znamenia časov“ a správne tušili, že sa blíži násilná a vykonštruovaná likvidácia Gréckokatolíckej cirkvi v Česko-Slovensku. Predsedníctvo ÚV KSČ v Prahe sa totiž k tomuto kroku rozhodlo už 27. februára 1950. Finále tohto diabolského komunistického plánu sa konalo v Prešove. V piatok 28. apríla 1950 bol v hoteli Čierny orol zinscenovaný smutne známy tzv. Veľký sobor, na ktorom sa odhlasoval „manifest“, ktorým bola zlikvidovaná Gréckokatolícka cirkev v Česko-Slovensku. Ešte tej noci bol biskup Gojdíč OSBM odvlečený do Nižnej Šebastovej a neskôr do Vysokých Tatier. Boží služobník biskup ThDr. Vasiľ Hopko sa ocitol v domácom väzení, neskôr bol internovaný v kláštore v Báči pri Šamoríne a potom vo františkánskom kláštore v Hlohovci. V Hlohovci bol biskup ThDr. Hopko 18. októbra 1950 zatknutý a po vyše roku veľmi krutého vyšetrovania bol 24. októbra 1951 oddelením Štátneho súdu v Bratislave odsúdený. Rozsudok znel: 15 rokov odňatia slobody, peňažný trest 20 000 Kčs, strata čestných občianskych práv na 10 rokov a prepadnutie celého majetku. Tým sa začala strastiplná krízová cesta Božieho služobníka po krutých, neludských komunistických väzniciach v Bratislave, Ilave, Leopoldove, Prahe, Mírove a vo Valdiciach. S vážne podlomeným zdravím ho 12. mája 1964

- „zo zdravotných dôvodov a za dobré správanie“ – na 3 roky podmienečne prepustili. Počas väzenia, ktoré trvalo 13 rokov, 6 mesiacov a 24 dní, znášal tvrdý väzenský režim, charakterizovaný fyzickým nátlakom, morálnym utrpením, nedostatkom stravy, zimou, nedostatočnou lekárskou starostlivosťou. Všetky tieto faktory trvalo poznačili jeho zdravotný stav. Po prepustení žil až do začiatku roku 1968 v Charitnom domove v Oseku v severných Čechách, kde bol v domácom väzení a stále ho sledovali príslušníci ŠTB. Po obnovení Gréckokatolíckej cirkvi v júni 1968 vykonával Boží služobník sice funkciu svätieho biskupa, ale plne rehabilitovaný neboli. Jeho trest bol v rokoch 1968 – 1970 iba zrušený. Ako len orgány štátnej moci mohli a v čom sa dalo, nadalej biskupa Hopku prenasledovali a robili naňho silné nátlaky, aby ho všemožne obmedzovali a strpčovali mu život. Úplne mu zničili zdravie, a to všetko pre to, že nikdy nezradil svoju Cirkev ani za cenu ohrozenia života. Zaiste to jeho prenasledovatelia robili s vedomím, že biskup Vasiľ Hopko, ako aj biskup Pavol Peter Gojdič ostali verní svojej tažko skúšanej Gréckokatolíckej cirkvi, svojim kňazom i veriacim, a tým zachovali jednotu so Svätým Otcom a s Rímom, ktorá tu vždy bola a vdaka nim sa v čase tejto veľkej skúšky viery v celej tejto cirkvi uchovala. Do konca svojho života neboli plne rehabilitovaní. Jeho trest bol v rokoch 1968 – 1970 iba zrušený. Zaopatrený sviatostami zomrel, ako sa uvádza aj v správe o prehliadke mŕtveho, na následky väzenia 23. júla 1976 v Prešove. Pohrebné obrady za účasti ordinára Jána Hirku, rímskokatolíckych biskupov na Slovensku, kňazov a veriacich vykonal dňa 29. júla 1976 juhoslovanský gréckokatolícky križevacký biskup Joachim Segedi. Jeho telesné pozostatky boli uložené do krypty v katedrálnom Chráme svätého Jána Krstiteľa v Prešove. Počas exhumácie bola v jeho telesných ostatkoch toxikologickou skúškou potvrdená nadmerná prítomnosť jedu arzénu, ktorý podľa analýz musel byť v takom množstve podávaný po dlhý čas. Z vernoosti ku Kristovi a Katolíckej cirkvi sa obetoval a všetky väznenia a fyzické a psychické utrpenia prijal so zodpovednosťou, s odvahou a pevnou vierou. Jeho prenasledovatelia boli poháňaní nenávisťou ku katolíckej viere. Stal sa teda mučeníkom pre vieru, pretože obetoval svoj život za Krista a za Cirkev a zomrel *ex aerumnis carceris*. Svoje biskupské heslo «Aby všetci boli jedno» vo svojej biskupskej službe naplnil. Vo veľkej a tažkej mučeníckej skúške s Božou pomocou obstál. V plnosti sa na ňom vyplnili Kristové slová: «Blahoslavení ste, ked vás budú pre mňa potupovať a prenasledovať a všetko zlé na vás nepravdivo hovorí. Radujte sa a jasajte, lebo máte hojnú odmenu v nebi.» (Mt 5,11-12)

Sestra Zdenka Schelingová

sa narodila 24. decembra 1916 v Krivej na Orave. Otec Pavol Scheling bol rolníkom a matka Zuzana, rod. Pániková, sa venovala v domácnosti starostlivosti o jedenásť detí. Sestra Zdenka sa narodila ako desiatka v poradí. Bola pokrstená 27. decembra 1916 a pri krste dostala meno Cecília. Rodičia Pavol a Zuzana jej dali vzornú náboženskú výchovu.

Cecília si skoro uvedomila, že Pán Bohu pozýva, aby sa mu zasvätila v duchovnom povolaní. Svoje zasvätenie Pánu Bohu sa rozhadla urobiť v Kongregácii Milosrdných sestier Svätého kríža. Po absolvovaní zdravotnej školy a po predpísanej rehoľnej formácii sa Pánu Bohu natrvalo zasvätila 28. januára 1943 doživotnými rehoľnými službami. Sestra Zdenka Schelingová pracovala v Štátnej nemocnici v Bratislave najprv ako ošetrovateľka a neskôr až do svojho zatknutia ako laborantka na röntgenologickom oddelení. Službu chorým konala s radostným duchom, príkladnou obetavosťou a hrejivou láskou. Po politickej zmene v bývalom Česko-Slovensku Komunistická strana začala predovšetkým od roku 1950 otvorené prenasledovanie Katolíckej cirkvi. Rehoľná sestra Zdenka sa vo februári 1952 podieľala na príprave úteku najprv jedného nespravodlivo väzneného kňaza z nemocnice v Bratislave a potom 6 nespravodlivo väznených katolíckych kňazov z väzenia v Bratislave. Risovala, aby ich zachránila pred veľkým utrpením a nebezpečenstvom smrti. Útek kňaza z nemocnice bol úspešný, ale útek kňazov z väzenia sa nevydaril, ba ukázalo sa, že išlo o pascu, ktorú zlomyseľne pripravila vtedajšia Štátna tajná bezpečnosť. Následne bola sestra Zdenka 29. februára 1952 zatknutá. Vo vyšetrovacej väzbe musela zniest neludské vypočúvanie a kruté mučenie. Nakoniec bola 17. júna 1952 odsúdená za údajnú velezradu na 12 rokov straty slobody a 10 rokov straty občianskych práv. Nespravodlivý trest si odpykávala postupne vo väzniciach v Rimavskej Sobote, Pardubiciach, Brne a v Prahe na Pankráci. Sestra Zdenka od svojho zatknutia do posledných chvíľ svojho pozemského života znášala všetky utrpenia s hrdinskou trpezlivosťou, s vedomou ochotou aj zomrieť pre Boha a pre dobro Cirkvi a bez akejkoľvek nenávisti voči tým, ktorí jej ubližovali. Už v prvých mesiacoch väzenia sa u nej prejavili väzne zdravotné problémy, ktoré sa postupom času ešte zhoršovali. Ked bolo takmer isté, že jej pre väzne zdravotný stav ostáva iba niekoľko týždňov života, prepustili ju 16. apríla 1955 z väzenia. Sestra Zdenka, vysilená väzením a tažkou chorobou, prežívala posledné obdobie svojho pozemského života v Trnave, kde aj nakoniec 31. júla 1955 zomrela. Pohreb sa konal 2. augusta 1955 v Trnave. Dnes je telo Božej služobnice sestry Zdenky pochované v Podunajských Biskupiciach. Sestra Zdenka zavŕšila svoju pozemskú púť za Kristom vo vedomí, že „nik nemá väčšiu lásku ako ten, kto položí svoj život za svojich priateľov“ (Jn 15,13).

OBVODNÉ NOTÁRSTVA NA SPIŠI

Ako vieme z dejín a starší občania našich obcí si to pamätajú z vlastnej skúsenosti, severné hranice Uhorska v oblasti severného Spiša prebiehali do konca prvej svetovej vojny pozdĺž riek Dunajca a Bialky. Z pravej strany týchto riek boli spišské obce (okrem Novej Belej, ležiacej za Bialkou), ktoré spolu s ostatným územím Slovenska tvorili jeden kompaktný celok (Horné Uhorsko) pod uhorskou nadvládou, kým z ľavej strany boli územia patriace Poľsku, ktoré však dovtedy tak tiež neexistovalo ako samostatný štát, ale bolo rozdelené do troch záborov. Tak či onak osudy severného Spiša a celého Zamaguria boli veľmi pohnuté a súčasne z mnohých hľadísk totožné s územím celého Slovenska, o čom som už v minulosti viackrát písal na stránkach Života.

Predovšetkým treba zdôrazniť, že na Spiši, podobne ako na ostatnom území Slovenska, prebiehala silná maďarizácia, ktorá mala odstrániť slovenského ducha, slovenčinu a vôbec všetko, čo sa s tým spája. Maďarscina sa stala úradným jazykom, aj keď popri nej sa používala aj slovenčina, keďže ľudia, ktorí maďarscino neovládali, by nič nemohli vybaviť. Všetky spišské obce dostali maďarské pomenovanie, napr. Ujbéla (Nová Belá), Szepesgyörke (Jurgov) atď. V školách bola zavedená maďarscina, ktorá sa stala vyučovacím jazykom. Sám o tom dobre viem, keďže moji rodičia mi neskôr ako chlapcovi neraz predvádzali znalosť tohto jazyka a učili ma po maďarsky počítať, žehnať sa, zdraviť a pod.

Administratívne naše obce na Spiši spravovali obvodné notárske úrady, ktoré boli vtedy akoby najnižším orgánmi štátnej správy, podriadenými okresným úradom. Okresný úrad v Spišskej Starej Vsi viedol náčelník, ktorého ľudia volali „orszácký“. Jeden z notárskych úradov vznikol aj vo Fridmane, ktorý okrem tejto obce spravoval Krempachy, Novú Belú, Falštin a akiste aj Durštin. Na čele každej obce stal richtár, ktorého volili občania na obecnej schôdzi. Bol podriadený priamo notárskemu úradu.

Notárske úrady registrovali všetky údaje a viedli aktá týkajúce sa obyvateľstva jednotlivých obcí, teda najmä narodení a úmrtí, sobášov a pod.

Matričné knihy v maďarskom jazyku

Matričné knihy v slovenskom jazyku

Je pozoruhodné, že značná časť týchto matričných kníh z Obvodného notárskeho úradu vo Fridmane sa zachovala. Stalo sa to príčinením fridmanského občana Vladislava Barnisa, ktorý náhodou objavil a zachránil pred zničením tieto historicky vzácné dokumenty. Ide najmä o knihy úmrtí za roky 1907 – 1918 v maďarskom jazyku a za roky 1918 – 1920 v slovenskom jazyku. V prvej z uvedených kníh je napr. pod číslom 10/1914 záznam o úmrtí majiteľa falštínskeho panstva, baróna Karola Jungencfelta, ktorý zomrel 26. februára 1914 vo veku 57 rokov. Zase v druhej je zaregistrované úmrtie jeho manželky Karolíny Dory, ktorá zomrela 26. apríla 1920 ako 51-ročná. Úmrtný záznam ma číslo 24/1920 a je v nom uvedené aj rodné priezvisko Salomonová, keďže pochádzala z rodiny majiteľov Nedeckého zámku Salomonovcov. Poznamenajme, že jednotliví príslušníci týchto magnátskych rodín mali v matričných knihach pomadárené mená, napr. Štefan na Istvana, Vojtech na Belu alebo Ján na Janosa.

Zachovali sa aj matričné knihy z rokov 1940 – 1945, čiže z obdobia, keď Spiš patril k Slovensku. Samozrejme záznamy v týchto knihách sú v slovenskom jazyku. Pri listovaní týchto fridmanských vzácných kníh možno dôjsť k záveru, že značná časť obyvateľstva nevedela čítať a písť, keďže napr. na viacerých sobášnych listoch nachádzame krížiky namiesto vlastnoručných podpisov. Zároveň možno konštatovať, že notári veľmi starostlivo viedli matričné záznamy a písali ich kvalitným atramentom, keďže dodnes, po tolkých rokoch, príliš nevybledli a sú čitateľné.

Od roku 1890 bol notárom vo Fridmane Peter Prokopovič, ktorý však bol v roku 1900 zavraždený vo veku 30 rokov. Po jeho smrti sa notárom stal istý Kristián, ktorého meno sa mi nepodarilo zistíť. Viedol notárstvo až do jeho zrušenia v roku 1920, kedy Spiš a Oravá boli pripojené k Poľsku.

Keď sa naše dediny v roku 1939 opäťovne vrátili k Slovensku, boli opäť založené notárske úrady, a to podľa vzoru spred roku 1920. Vyvíjali tiež podobnú činnosť, teda medziiným viedli matričné knihy. Notárom v období 1940 – 1945 bol Andrej Baran. Predtým však od septembra 1939 viedol notárstvo krátky čas istý Lofaj (meno som nezistil), pochádzajúci z južného Slovenska. Krátko po príchode do Fridmana sa zoznánil s dcérou majiteľa velkej väly na Honaji v Durštíne, kde sa v tom čase stretávali poľskí utečenci z okupovaného Poľska, ktorí sa chceli dostať cez Slovensko do Maďarska. Boli to medziiným dôstojníci Poľskej armády, študenti, ba aj viacerí Židia. Spomínaný notár Lofaj, ako štátny úradník, mal určité možnosti, preto vybavoval týmto utečencom osobné doklady, vďaka ktorým sa mohli slobodne pohybovať po území Slovenska a dostať sa do Maďarska, odkiaľ väčšina emigrovala do Francúzska, kde sa v tom čase začali organizovať poľské vojenské jednotky. Na začiatku roka 1940 sa však slovenské bezpečnostné orgány dozvedeli o tejto činnosti, preto notára preložili niekde na južné Slovensko. Na jeho miesto, ako sme už spomenuli, prišiel na notárstvo Andrej Baran, ktorý bol vo Fridmane až do mája 1945. Po vojne, ako čitatelia vedia, všetky matričné údaje v Poľsku registrovali obecné národné výbory a v súčasnosti gminné úrady.

JÁN BRINČKA

Mladí Belania blahoželajú k jubileu farárovi J. Farkašovskému

aj o. i. Generálna konzulka SR v Krakove Jana Burianová, konzul Marek Lisánsky a ďalší. Na pozvanie belianskeho farára Kazimierza Koniorczyka slávnostnú sv. omšu celebrovali kňazi zo Slovenska: farár Ján Farkašovský z Nižnej, dekan Peter Peterek z Haligoviec, farár Rudolf Turlik z Hniezdneho, kaplán Matúš Perignath z Nižnej, kňaz Pavol Kubani z Krakova a beliansky rodák, kňaz Jozef Bednarčík. Po omši bola

ODPUST V NOVEJ BELEJ

Odpust čiže výročná slávnosť každej farnosti v deň patróna miestneho kostola je vlastne sviatkom pre celé okolie. Schádzajú sa naň príbuzní, priatelia a známi. Z rozprávania starých rodičov si pamätam, že keď sa vyberali na odpust do Vyšných Lápš, kde mali rodinu, vyobliekali sa do sviatočných šiat, nasadli na voz s konským záprahom a vyrazili skoro ráno, aby stihli na slávnostnú sv. omšu. Po omši sa hostili u všetkých príbuzných. Návšteva trvala dva dni, keďže potom sa už s rodinou tak skoro nestretli. Dnes je to takisto jedná z príležitostí, aby sa spolu stretli rodiny, príbuzní a priatelia. Trvá však oveľa kratšie, keďže máme autá a ... menej času.

Na Spiši a Orave tradícia hodov či odpustov pretrvala dodnes. Slávia sa spravidla v deň patróna kostola či farnosti

bez ohľadu na to, či padajú na nedel'u alebo všedný deň.

Patrónkou farského kostola v Novej Belej je sv. Katarína, ktorú sa slávi 25. novembra. V tento deň sa v Belej slávnostnejšie ozývali kostolné zvony, akoby chceli zvýrazniť tento sviatok. Na tohtoročný katarínsky odpust v Belej sa prišli pozrieť mnohí hostia. Boli medzi nimi

procesia okolo kostola, ktorú ozvláštnili krojované dievčatá nesúce obrazy a sošky svätcov a mládenci nesúci zástavy. Poznamenajme pri tejto príležitosti, že práve v deň odpstu farár J. Farkašovský oslavoval svoje päťdesiate narodeniny, ku ktorým mu zástupcovia belianskej mládeže vyjadrili srdečné blahoželanie. Farár Farkašovský neboli

Konzulka J. Burianová (sprava) a M. Lisánsky s rodinou Bednarčíkovcov

v Belej po prvýkrát, lebo už pred niekoľkými rokmi odbavoval tam sv. omšu.

Neodlúčiteľnou súčasťou každého odpustu a veľkou atrakciou najmä pre deti, sú určite obchodné stánky. Ani my dospelí si nevieme predstaviť hody bez týchto stánkov, aby sme aspoň potešili oko. Deti sa už od skorého rána prechádzajú medzi šiatrami a prezerajú si širokú ponuku na stoloch, pripravenú práve pre ne. Predávajú sa sladkosti, rozmanité hračky, autička, bábiky, plyšové zvieratká, náušnice, prstene, spony a pod. Je to priam detský raj, ktorý je na dosah ruky, aj keď nie pre každého. Deti netrpezlivovo vyčkávajú, kedy pôjdú s rodičmi nakupovať. Stačí im aj maličkost a potešenie je naozaj veľké. Medzi staršími sa veľkej obľube tešia najmä karamelky, ktoré možno kúpiť len v ten deň. Aspoň jeden balíček sa ocitne v každej domácnosti.

Potom sa už z každého domu šíri omamujúca vôňa chutných jedál, zákuskov a iných dobrôt, pri ktorých si hostia a domáci spoločne beseďujú. Je to pekná tradícia, ktorá pretrvala dodnes. Kiežby ju udržiavali aj ďalšie pokolenia.

Pri tejto príležitosti boli odovzdané aj Preukazy zahraničného Slováka, ktoré našim krajanom doniesla generálna konzulka SR J. Burianová a konzul M. Lisánsky. Vzácní hostia navštívili domácnosť rodiny Bednarčíkovcov, kde odovzdali preukazy kňazovi J. Bednarčíkovi, jeho mame Anne a bratovi Jánovi. V Krumpachoch preukazy dostali o. i. manželia Mária a Dominik Surmovci. Dúfajme, že preukazy poslúžia krajanom a v budúcnosti sa o ne bude uchádzať ešte viac Slovákov zo Spiša a Oravy.

Text a foto:

AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Procesia okolo kostola

Na slávnostnej sv. omši v belianskom kostole

Žiadnen odpust sa nezaobide bez šiatrov

Pohľad na Vyšné Lapše. Spredu klubovňa MS SSP

V LAPŠANSKEJ DOLINE

Spišské dediny už odávna očarúvajú návštěvníkov nielen krásou prírody a čistým vzduchom, ale aj dobrými možnosťami oddychu spojeného so spoznávaním vidieckeho života. V obciach už pôsobia takzvané agroturistické hospodárstva ponúkajúce rôzne možnosti trávenia voľného času. V lete sú to výlety do blízkeho okolia, posedenia pri vatre, možnosť pozorovať

poľné práce, ba sa na nich aj zúčastňovať, zasa v zime vychádzky na saniach (kuligy), lyžovačka, sánkovačka a pod. Ide len o to, aby to malo primenanú úroveň a dokázalo na dlhšie zadržať turistu v obci. Vo Vyšných Lápsoch sa už rozvíja tento druh podnikania. Ľudia sa snažia, aby ich obec bola pre výletníkov nielen zástavkou na ceste k Nedeckému zámku či jažeru, ale miestom, kde môže trávit volný čas bud dovolenku. Jednou zo zaujímavejších pozoruhodností tejto obce je farský kostol sv. Petra a Pavla z roku 1760, postavený v rokokovom slohu, ktorý však má aj niekoľko gotických prvkov. V súčasnosti prebieha renovácia interiéru kostola. – Je to už pár rokov, čo sme sa pustili do renovácie kostola. Museli sme s tým začať, lebo väčšina ozdôb a sôch sa začala rúcať. V súčasnosti máme obnovené dva bočné oltáre sv. Antona a Nepoškvrnenej Panny Márie. Najdôležitejší je však hlavný oltár, ktorý má najbohatšiu výzdobu. Teraz sa oltár nachádza v konzervátorskej pracovni v Krakove. Predpokladá sa, že sa k nám vráti v roku 2005, aj keď to nie je isté. – hovorí richtár A. Šoltýs. Táto oprava je aj finančne náročnou položkou pre celú farnosť. Istú čiastku hradí malopoľský krajský konzervátor

a neocenieľná je aj pomoc rodákov z Vyšných Láps v zámorií, ktorí im poslali hodne peňazí na tento ciel, za čo sú im vyšnolapšania nesmierne vdační. Nemožno zabudnúť ani na obyvateľov obce, ktorí už roky robia zbierky na opravu kostola. Oprava si žiada ešte veľa úsilia a peňazí, ale dúfajú, že na budúci rok budú môcť pozerať na hlavný oltár v plnej kráse.

Ďalšou zaujímavosťou pre náhodného návštěvníka je aj dvojitý kultúrny ráz obce, v ktorej žijú príslušníci slovenskej národnostnej menšiny. Niektorí výletníci sa zdržia dlhšie obci aj kvôli tomu, aby mohli počuť slovenčinu, čo by bolo treba využiť.

Z obecného diania

Obecný richtár Anton Šoltýs dobre rozumie obecným potrebám, kedže svoj úrad zastáva po druhýkrát. Ako hovorí, snaží sa, aby sa obec rozvíjala a bola čoraz lepšie pripravená na príchod ľudí zvonku. Najdôležitejším predsačatím obce v tomto roku je generálna oprava základnej školy, v tom aj výmena oblokov, oteplovanie budovy zvonka, čo by prinieslo aj úsporu na kúrení. Vlani už opravili elektrickú inštaláciu. Tak či onak na

Richtár Anton Šoltýs

opravu potrebujú ešte veľa peňazí. Ďalšou dôležitou úlohou je stavba protipožiarnej nádrže, ktorou by sa obec poistila v prípade požiaru. – Máme skúsenosti z minuloročného požiaru v obci. Nebyť vody, ktorú si na potoku zastavili deti, mohlo vyhorieť aj viac hospodárstiev. Aj keď sme na potoku Lapšanka za požiarou zbrojnicou urobili stavidlo, nádrž je nevyhnutná, - hovorí A. Šoltýs. Nádrž by sa mala nachádzať za obcou a na ňu by mohli napojiť aj školu. Z obecných prác, ktoré už urobili, sú o. i. nové chodníky, asfalt na cintoríne, v centre obce a pri požiarnej zbrojnici, opravené poľné cesty. Začala sa upravovať cesta na Mlynskej ulici, ktorá má byť vytvrdnená a neskôr asfaltovaná. Podobné úpravy by mali urobiť aj na uliciach Zelenej, Kvetinovej a 3. Mája, ale zatiaľ sú to len dalekosiahle plány.

Slovenčine na poplach

Slovenčina sa sice na základnej škole už niekoľko rokov nevyučuje, ale má svoje miesto v obecnom dianí. Používa sa v kostole, pri návštive Slovenska a na krajaných podujatiach. Deti sa ju môžu učiť v gymnáziu v Nižných Lapšoch, ale pravdou je, že krajané hnutie stagnuje. Klubovňa, sice pekná, aj funkčná budova stojí prázdná, okrem tých párov dní, keď si do nej zájdú ľudia pozrieť vystúpenie slovenského súboru. Prečo? Jedni si myslia, že je to výsledok zániku slovenskej výučby v miestnej škole, zasa iní, že výbor miestnej skupiny by sa mal viač snažiť, aby sa v klubovni objavili aspoň náznaky života. Zašli sme teda za predsedom miestnej skupiny Spolku Jozefom Kriškou a položili sme mu otázku, ako to v skutočnosti je. Ako nám povedal, krajanú základňu tvoria vo väčšine starší ľudia, často aj chorlavi, ktorí už nevládzu organizovať večierky alebo iné podujatia. Druhou vecou je nedostatočné vybavenie klubovne a peniaze, ktoré by navyše bolo treba zmodernizovať, napr. kúpiť pingpongový stôl, alebo počítač, ktorý by zaujal mladých. Predovšetkým je potrebné, aby sa do toho zapojili mladí ľudia, ktorí by niečo zorganizovali, napr. oblátkové stretnutie pre krajanov, ale aj iné podujatie, keďže priestor na to je. - Klubovňa ožije, keď k nám začnú chodiť aj slo-

venské súbory alebo hudobné skupiny, nielen mládežnícke, ale aj hrajúce dychovky. Ved v okolí je päť súborov, ktoré by mohli vystúpiť, zaspievať, zabaviť ľudí aspoň raz za mesiac, aby sme mali kontakt so slovenskou kultúrou. Myslím si, že aj prenájom budovy klubovne na nejaké podnikanie by tiež bol dobrým riešením, pretože by sa budova prevádzkovala a nebola zatvorená. Čakáme na pomoc v tomto smere aj z ústredného výboru Spolku, - povedal J. Krišk. Jedno je isté, nič sa samo neurobí. Ako sa vyvinie situácia vo Vyšných Lapšoch, záleží vo veľkej mieru najmä od samej MS.

Čo vo voľnom čase?

V obci pôsobí folklórny súbor, ktorý sa zaoberá nácvikom tradičných spišských piesní a tancov v spišskom nárečí. Jeho vedúcou je v súčasnosti Danuta Krzysiková. Deti majú tiež možnosť učiť sa hrať na husliach ale-

Obnovený oltár Nepoškvrnenej P. Márie

bo sa zapísat do miestneho dychového orchestra, ktorý je známy v celom okolí a zúčastňuje sa každoročne na prehliadke krajaných dychoviek. Vedúcim dychovky je E. Biziak. Každý, kto má hudobné nadanie, si má v čom vybrať. Dlhé zimné večery si tiež môžu krátiť čítaním kníh, ktorých je v miestnej knižnici dostatok. A na staršiu mládež čaká diskotéka v Kamertone, kde si môžu zatancovať a príjemne sa zabaviť. V budúcnosti by mal vzniknúť lyžiarsky vlek, ktorý by pritiahol lyžiarov do Vyšných Láp.

Text a foto:

AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

KRÁTKO ZO SPIŠA

21. januára sa 83. rokov dožila krajanka Mária Lopušnáková (rod. Kurnátová) zo Svitu (na snímke prvá zľava), ktorá pochádza z Novej Belej. Prajeme jej veľa zdravia, šťastia a lásky. Naším prostredníctvom jej toto prianie zasiela aj sestra Ľudmila.

Oblátkovým stretnutím so sv. omšou na Troch kráľov začali nový rok vyšnolapšanskí požiarnici. Želali si, aby im tento rok nepriniesol požiare ako vlani, keď v obci vyhoreli tri hospodárstva. Ďalším prianím bolo pevné zdravie požiarnikov a dobrý technický stav požiarnického náradia.

TERRA SCEPUSIENSIS

V dňoch 5. až 9. novembra 2002 prebiehala v Levoči medzinárodná konferencia o dejinách Spiša, spojená so 6. zasadnutím Slovensko-poľskej humanistickej komisie. Slovenskí a poľskí historici rokovali v piatich sekciách:

I. Geografia, archeológia a umenoveda.

II. Stredoveké dejiny Spiša.

III. Novoveké dejiny Spiša.

IV. Novšie dejiny Spiša do roku 1918.

V. Najnovšie dejiny Spiša od roku 1918.

K niektorým referátom odzneli aj koreferáty.

V každom prípade nasledovala po každom referáte diskusia. Kompletný zborník, ktorý odporúčame záujemcom o túto tému, obsiahne referáty, koreferáty a diskusiu. Má vyjsť v tomto roku.

Pre aktuálnosť témy uverejňujeme koreferát JUDr. Mateja Andráša k referáru Jerzyho M. Roszkowského z Tatranského múzea v Zakopanom, ktorý sa vo svojom príspevku zaoberal poľským úsilím o pripojenie Spiša a Oravy a prvými rokmi príslušnosti severných častí týchto krajov k Poľsku (1918-1925).

Pán Roszkowski vo svojom referáte hovorí, že na konci 19. st. severnú a strednú časť Spiša obývalo takmer v kompaktnej mase obyvateľstvo poľského pôvodu a v poznámke ešte uvádzá, že to potvrdzujú výsledky mnohých výskumov, ale vzhľadom na obmedzený rámec tohto príspevku uvedie len fragment knihy slovenského vedca Sama Czambeľa: Je teda spolu na Spiši poľských obcí 51. Ich obyvateľov, podľa sčítania z r. 1900, je spolu, t.j. vrátane s ino jazyčnými menšinami, 30 111.

Kedže toto tvrdenie sa vzťahuje na slovenských goralov, ktorí hovoria sice poľsko-slovenským nárečím, ale majú slovenské národné povedomie, musíme sa pri tomto probléme pristaviť a uviest niekoľko poznámok. Nebudeme uvádzať a rozvádzat názory mnohých vedcov, či už poľských, slovenských alebo českých, event iných, lebo tu naozaj na to nie je priestor, treba však konštatovať, že od nastolenia problému z poľskej strany pred viac ako sto rokmi, konfrontujú sa dve základné stanoviská: poľské, hovoriace o etnickej poľskosti týchto goralov, a slovenské, ktoré sa opiera o slovenské národné povedomie týchto goralov. Za tých viac ako sto rokov sa počas 20. storočia udiali na slovensko-poľskom pohraničí mnohé dramatické udalosti, ale čo je pre danú tému dôležité, aj na poľskej

strane mnohí vedci, vedení úsilím o objektivitu, dospeli k názoru, že nemožno obchádzať otázku národného uvedomenia.

Tak napr. p. Kazimierz Feleszko z varšavskej univerzity konštatuje: Jazykové javy, ktoré umožňujú hociktoré pohraničné nárečie jazykov blízkej príbuznosti označovať za časť diaľkového toho či iného národného jazyka, nerozumie. (Slovensko-poľské vzťahy v reláciach interkultúrnej komunikácie. Zborník príspevkov z vedeckej medzinárodnej konferencie. Prešov 2000, str. 177). Alebo p. Krzysztof Nowak z Historického inštitútu Sliezskej univerzity v Katowiciach: Kysučania, hoci aj používali, alebo naďalej používajú poľské nárečie, nikdy sa nedostali do prúdu pôsobenia poľského národného života, takže ich označovanie v niektorých dávnych prácach menom „Poliakov“, alebo dokonca „poľského ľudu“, z výskumného hľadiska je nedorozumenie... Práve Kysuce sú príkladom, že jazyk v spomínaných okolnostiach vôbec nemusí byť označením príslušnosti k danej národnosti, a to mutuo zaújmavému javu môžu ľahko uveriť cudzí ľudia. (Czadecka ojcowizna. Praca zbiorowa pod redakcją K. Nowaka. Ośrodek Polonistyczny i Społecznych Studiów PZKS w Lublinie. Lublin 2000, str. 24).

Zo slovenských bádateľov sa problematike slovenských goralov systematicky a dlhodobo venuje profesorka Prešovskej univerzity Júlia Dudášová-Kriššáková. Vo svojej publikácii Kapitoly zo slavistiky (Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov 2000) konštatuje:

- Až do úpravy hraníc r. 1920 oravské a spišské goralské nárečia na slovenskom i poľskom území tvoria jeden historický, zemepisný, jazykový, etnografický i kultúrny celok. V tom sú zajedno slovenskí i poľskí bádatelia. V čom sa však rozchádzajú? Predovšetkým v terminologickej otázke. Odlišný je tiež postoj k otázke národného povedomia goralského obyvateľstva, lebo postopej starnej poľskej vedy, ktoré sú už dávno prekonané, sa v súčasnej malopoľskej regionálnej tlači, čo značne znepríjemňuje život našim krajanom na poľskom území Spiša a Oravy. V slovenskej dialektológii je zaužívaný termín goralské nárečia, kym v poľskej literatúre sa používa termín „poľskie dialekty orawskie, spiskie, czadeckie“ (Ja osobne používam radšej termín „slovenskí goralia“ na odlišenie od „poľských goralov“, obývajúcich Podhale – M. A.).

Aj keď v prácach poľských dialektológov z novšieho obdobia (M. Karaś 1965, Z. Sobierajski 1966-1977, A. Zaręba 1968) sa rozlišuje medzi poľským základom goralských nárečí a slovenským národným povedomím ich nositeľov, jednako tieto hlasby poľských vedcov zanikajú v záplave malopoľskej regionálnej tlače, vychádzajúcej v Zakopanom a Novom Targu. Táto malopoľská regionálna tlač naďalej šíri ešte aj dnes vedecky už dávno prekonané a faktami nepodložené názory o poľskom národnom povedomí slovenského goralského obyvateľstva a naďalej vychádza zo stotožňovania poľského základu

goralských nárečí a poľského charakteru goralského obyvateľstva. Šíritelia týchto názorov idú v šlapajach staršej poľskej vedy a za neustálym nastoľovaním otázky poľského pôvodu goralských nárečí treba hľadať vidinu poľskej národnej menšiny aj na juh od terajšej slovensko-poľskej hranice a následne zmeny hraníc.

Z hľadiska slovenskej dialektológie sú závažné pre-dovšetkým vzťahy slovenských a goralských nárečí, resp. aj vzťahy goralských nárečí a spisovného slovenského jazyka. Vývin prebiehal smerom k integrácii so slovenskými nárečiami, resp. so slovenským jazykom, so slovenskou kultúrou, históriou, slovenským folklórom a napokon aj s psychickými faktormi, ktoré sú tiež súčasťou konkrétnej jazykovej situácie. Niekoľkostoročná izolovanosť goralských nárečí od bezprostredného vplyvu poľského jazyka i poľských nárečí podľa M. Karaša spôsobila, že goralské nárečia si na rozdiel od ostatných poľských nárečí zachovali samostatný, nezávislý systém i odolnosť voči vonkajšiemu vplyvu spisovnej poľštiny. Závažným faktorom vonkajšej motivácie vývinu goralských nárečí na poľskej časti Spiša a Oravy sa však v poslednom čase stala spisovná poľština, čo súvisí s pripojením týchto území k Poľsku.

Goralské nárečia sa nevyvíjali izolované od slovenských nárečí, preto aj formovanie slovenského národného povedomia goralského obyvateľstva na Slovensku a na príahlých častiach Spiša a Oravy v Poľsku treba skúmať v kontexte dejín slovenského národa. Tieto osobitné historické okolnosti vývinu goralských regiónov viedli k tomu, že goralské obyvateľstvo má slovenské národné povedomie, hoci jeho dialekt má zreteľný poľský základ. Nie je to ojedinelý jav, lebo z dejín európskych národov je známe, že pri formovaní národného povedomia nie je genéza jazyka rozhodujúca. Jazyk je len jedným z viacerých faktorov determinujúcich národnoumovací proces. Pritom slovenské národné povedomie goralského obyvateľstva je dôsledkom prirodzeného historického vývinu a formovalo sa podľa nášho názoru v úzkej symbioze s národným povedomím slovenského obyvateľstva. Národnoumovací proces slovenskej národnosti vyvrcholil v 18. storočí, keď dochádza aj k prvým pokusom kodifikovať spisovnú slovenčinu. Dôležitú úlohu pritom zohralo už predbernolákovské národnobuditelské hnutie, do ktorého spadá aj začiatok národnoumovacieho procesu goralského obyvateľstva. Je to obdobie späť s činnosťou kamaldulských mníchov v Červenom Kláštore v Zamagurí na Spiši, kde vznikajú prvé závažné pokusy o kodifikáciu spisovnej slovenčiny.

Po dvestopäťdesiatich rokoch dostáva v týchto dňoch slovenská i svetová verejnosť do rúk fototypické vydanie ich prekladu biblie do slovenského jazyka. Preklad vychádza v edícii Biblia Slavica, ktorú vydáva Komitét nemeckých slavistov. Okrem iných prekladov vyšla v tejto edícii Kralická biblia, Svätováclavská biblia a poľský preklad biblie známy ako Leopolita z r. 1561.

Rukopisný exemplár prekladu Kamaldulskej biblie objavil na fare v Cíferi pri Bratislave r. 1946 historik Vendelín Jankovič. Čistopis prekladu rukopisu, pripraveného do tlače, sa zachoval v dvoch objemných zväzkoch. Prvý zväzok obsahuje

Starý zákon až po knihu prorokov. Druhý zväzok sa začína knihami Veľkých a Malých prorokov, pokračuje Prvou a Druhou knihou Machabejcov a úplným Novým zákonom. V rukopise sa uvádzajú aj dátumy o začatí prepisu čistopisu. Prepisovať začali najprv Nový zákon, a to 6. mája 1756. Posledný dátum prepisu je 10. marec 1759. Ako tretí zväzok vyjde Syllabus dictionarii latino-slavonicus z r. 1763 s krátkou gramatikou slovenskou v úvode. Pôvodne sa pripisovalo autorstvo prekladu biblie i vytvorenie slovníka Romualdovi Hadvabnému, no bádatelia dospeli k záveru, že autorom týchto vzácných kamaldulských literárnych pamiatok neboli Hadvabný, ktorý bol hospodárskym správcom Červeného Kláštora a preto sa nemohol venovať tejto náročnej tvorivej práci. Išlo zrejme o kolektívnu prácu mníchov kamaldulov. V každom prípade Červený Kláštor bol dôležitým ohniskom predbernolákovského národnobuditelského hnutia v Zamagurí, čo nemohlo zostať bez vplyvu na svetské duchovenstvo a malo svoje pokračovanie v bernolákovskom národnobuditelskom hnutí. Šíriteľmi týchto myšlienok boli národné uvedomelí knazi, členovia Bernolákovho Slovenského učeného tovarišstva, ktorí pôsobili v mnohých zamagurských obciach.

Profesorka Krišáková sa nazdáva, že tieto okolnosti zohrali dôležitú úlohu v procese poslovenčovania goralského obyvateľstva nielen v Zamagurí na Spiši, ale aj v iných goralských regiónoch. Národnoumovací proces goralského obyvateľstva prebiehal takto súbežne s uvedomovacím procesom slovenského obyvateľstva, pričom u goralov urýchloval tento proces nesporne aktívny kolektívny bilingvismus.

Záverom profesorka Krišáková zhŕňa svoje poznatky a kladie otázku: čím sa goralské nárečia líšia od slovenských nárečí a čo ich spája s poľskými nárečiami? Na túto otázku možno odpovedať z diachrónneho hľadiska, pretože v priebehu vývinu goralských nárečí v podmienkach slovensko-poľských jazykových kontaktov a slovensko-poľského bilingvizmu sa na seba navrstvili dve zásadne sa od seba odlišujúce skupiny javov. Staršiu, geneticky poľskú vrstvu javov tvoria tie zmeny, ktoré sa vykonalí aj v ostatných poľských nárečiach v období ich interného vývinu, t.j. od 15. st. V období po 15. st. začínajú vznikať a formovať sa slovensko-poľské jazykové kontakty, ktoré výrazným spôsobom zasiahli celý systém goralských nárečí. Tento vývin goralských nárečí sa po 15. st. uberal k integrácii so slovenskými nárečiami. Tým sa začala utvárať druhá vrstva zmien, vývinovo mladšia, ktorá sa navrstvila v procese dlhodobých a intenzívnych slovensko-poľských jazykových kontaktov na staršie, geneticky poľské zmeny. To je vlastne tá druhá osobitosť goralských nárečí, čím sa odlišujú od poľských nárečí a čo ich spája so slovenskými nárečiami. Na jednej strane je to poľský jazykový systém, na druhej strane sú to výrazné zmeny v tomto poľskom systéme, spôsobené vonkajším vplyvom slovenských nárečí.

Osobitne treba vyzdvihnúť lexikálnu stránku nárečia, ktoré sa vo veľkej väčšine zhoduje so slovníkom iných spišských slovenských nárečí, do tej miery, že ho činia Poliakovi, v tomto nárečí nezbehlému, do istej miery nezrozumiteľným.

JUDR. MATEJ ANDRÁŠ
POKRAČOVANIE NASLEDUJE

MARGITA A EUGEN KUBACKOVCI

Je potešujúce, že na Orave stále nachádzame páry, ktoré spolu prežili pol storočia i viac. Patria k nim aj manželia Margita a Eugen KUBACKOVCI z Hornej Zubrince, ktorí si sľubovali manželskú lásku a verność pred päťdesiatimi rokmi.

Margita Kubacková, rodená Zarembová, sa narodila 9. júna 1931 v početnej roľníckej rodine Ignáca a Márie (rod. Moniakovej) Zarembovcov v Hornej Zubrici. Mala osem súrodencov: štyri sestry - Rozáliu, Irenu a dvojčičky Vilmu a Máriu a štyroch bratov - Eugena, Ferdinandu a dvojčičky Bronislava a Emila.

- Celé detstvo a mladost, - spomína, - som prežila v rodnej obci, kde mali naši rodičia veľké, skoro 19-hektárové hospodárstvo, na ktorom som musela spolu so súrodencami už od malice pomáhať. Pásla som husi a kravy, pomáhala som v domácnosti a keď som trochu podrástla, aj v poľných práčach.

Kedže Margitina mama bola dlhší čas chorá, starala sa aj o mladších súrodencov. Do základnej školy, kde sa prvý rok učila po poľsky a potom po slovensky, chodila v rodnej obci v rokoch 1938 až 1944.

Keď sa pred koncom 2. svetovej vojny front na niekoľko týždňov zastavil pri Babej hore, Margita s mamou a sestrami museli odísť z domu.

- Uchýlili sme sa, - hovorí, - u starej mamy Márie Zarembovej v Studenej dieri, kde sme zostali niekoľko týždňov. Otec s bratmi boli v tom čase doma, aby chránili naše gazdovstvo a majetok. Po prechode frontu sme sa vrátili domov, ale ďalšie týždne sa neskončili. Po Orave totiž chodili ozbrojené bandy, o.i. Félixu Špaka, ktoré rabovali. Neobišli ani nás dom a ukradli nám jalovicu, koňa a potraviny.

Vojna sa napokon skončila a Margita zostala až do svadby pracovať na rodičovskom gazdovstve. So svojím budúcim manželom Eugenom Kubackom sa poznala už dlhšie, veď spolu s jej otcom chodieval pracovať do lesa. Začali sa stretávať a ich známost sa po čase prerodila v hlbší vzájomný cit, ktorý sa rozhodli spečať manželským sľubom. Sobáš mali 23. júla 1953 v kostole sv. Michala v Hornej Zubrici.

Mladomanželia po svadbe bývali sedem rokov s manželovou mamou a sestrou v Dolnej Zubrici. Dom v Hornej Zubrici, v ktorom žijú dodnes, si postavili v roku 1959. Manželom Kubackovcom sa postupne narodilo deväť detí: Mária, Anna, Helena, Ján, Jozef, Angela, Vladislava, Juraj a Andrej, ktoré sa už osamostatnili a založili si svoje rodiny. Mária (Kovalíková) žije s manželom Vladislavom a det'mi v Hornej Zubrici, podobne ako Helena (Glusiačková) s manželom Jozefom, Juraj s manželkou Renátou a Andrej s

manželkou Alinou a rodinami. Anna (Šperláková) s manželom Eugenom býva v Jablonke, kym Ján s manželkou Alžbetou a Jozef s manželkou Monikou žijú v Krakovе. Angela (Zubrzycká) s manželom Štefanom a Vladislava (Skóbelová) s manželom Tadeášom bývajú v Dolnej Zubrici.

Hoci manželia Kubackovci museli celý život tŕkať pracovať, nestárajú sa. Robili všetko, aby svojim deťom zabezpečili dobrý život. Hoci im neraz bolo ďalško, nejak si poradili a teraz sa tešia zo svojich 7 vnukov a 13 vnučiek, ktoré ich často navštievujú.

Margitin manžel Eugen Kubacka sa narodil 12. apríla 1931 v Dolnej Zubrici v roľníckej rodine Jána a Jozefíny (rod. Kovalíkovej) Kubackovcov. - Som najmladší z piatich súrodencov, - hovorí. - Mal som troch bratov - Karola, ktorý už, žiaľ, nežije, Jozefa a Jána a sestru Ludviku. Naši rodičia gazdovali na 12-hektárovom hospodárstve, na ktorom bolo čo robiť od skorej jari až do zimy. Do ľudovej školy som chodil v rokoch 1938 až 1944. Prvý rok sme sa učili po poľsky a potom po slovensky. Učil som rád, ale keďže rodičia nemali peniaze, v ďalšom vzdelení som už nemohol pokračovať a ostal som doma.

Eugen si potom zaspomína na staré časy, najmä na ďalšiu prácu a na to, keď v obci ešte neboli zavedení elektrický prúd a doma svietili petrolejovou lampou. Aj ich pred koncom 2. svetovej vojny evakuovali do Podvylka, kde bývali u maminej sestry Johany Kovalíkovej. Dodal tiež, že jeho brat Karol počas vojny pracoval istý čas na majetku pri Viedni, kym bratia Jozef a Ján odišli po vojne do Brna, kde pracovali na stavbách domov, takže on zostal na gazdovstve sám s rodičmi a sestrou.

- Ja som občas chodil vozmo na odpusty či jarmoky do Bobrova a Trstenej, kde som predával mlieko, vajíčka, maslo a syry. Otec bol v tom čase už chorý, a keď napokon v roku 1949, ešte pred šestdesiatkou, zomrel, ho-spodárstvo ostalo na mojej hlave.

Keď Eugen dovršil 21 rokov, povolali ho do armády. Do služby však nenastúpil, keďže mama ho, ako živiteľa rodiny, vyrekla. Armáda si však naňho spomenula ešte raz. - Bolo to v roku 1954, - hovorí, - keď mi prišiel druhý povolávací rozkaz. To som však už bol výše roka ženatý, mali sme aj prvé dieťa, dcérku Máriu, takže som rukovať nemusel a preto ma preradili do zálohy.

Rodina Kubackovcov sa postupne rozrástala, takže Eugen sa musel poriadne obra-

Margita a Eugen Kubackovi

cať, aby jej zabezpečil živobytie. V roku 1965 odišiel za prácou do Československa.

- Zamestnal som sa v stavebnictve v Ostrave, - pokračuje, - kde som odpracoval vyše trinásť rokov. Domov som spociatku prichádzal len raz mesačne a vtedy som sa snažil urobiť na gazdovstve najtažšie práce, aby manželke bolo ľahšie. Aj tak mala dosť roboty nielen v domácnosti, ale aj pri výchove našich detí. Deti však postupne rastli a kolko vládali, toľko jej na gazdovstve pomáhali. Do invalidného dôchodku som prešiel v roku 1980 a odvtedy sa venujem rodine a gazdovstvu.

Eugen popri svojich pracovných povinnostiach a starostlivosti o rodinu nezabúdal ani na spoločenskú a krajanskú činnosť. Už ako 17-ročný mládenec vstúpil do Spolku Slovákov v Poľsku a potom dlhé roky spolupracoval s bývalým predsedom MS SSP v Dolnej Zubrici Eugenom Kottom. Vyše 50 rokov bol tiež členom požiarneho zboru. Na krajanov nezabúdal ani po prestáhovaní sa do Hornej Zubrince a naďalej sa zapájal do činnosti tamnej MS SSP, chodil na schôdzky, spolupracoval s bývalým predsedom ÚV SSP Eugenom Mišincom a spolu s manželkou sa stal verným čitateľom Života, ktorý si odoberá od začiatku jeho vychádzania. Pochválil sa mi, že viacerí členovia jeho rodiny žijú na Slovensku a vyjadril poľutovanie, že v Dolnej a v Hornej Zubrici sa už nevyučuje slovenský jazyk, hoci dlhé roky sa tento predmet v oboch obciach učil veľký počet žiakov.

Manželom Margite a Eugenovi Kubackovci, ktorí sa dodnes živo zaujímajú o krajanské dianie na Orave a Spiši, prajeme do ďalších rokov veľa zdravia, pohody a radosti v rodinnom kruhu.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

HORČIČNÉ ZRNKO...

Máme už za sebou pekné vianočné sviatky, čas radosti a rodinného pokoja. Ďakujem všetkým čitateľom, ktorí ma milo prekvapili svojimi pozdravmi. Nech vám to všetkým Pán vynahradí. Ani som nestihol odpísť a už máme za dverami pôst. Stále mám v živej pamäti kolednú návštevu v mnohých krakovských domoch a blokoch a mnoho problémov, o ktorých nám ľudia rozprávali, mnoho biedy, nezamestnanosť, bezradnosť... Niekedy sám som bol bezradný, ale vždy som sa snažil dat' ľuďom aspoň kvapôčku optimizmu. Tak veľmi ho dnes potrebujeme. Prajeme všetkým, aby blížiaci sa Veľký pôst nás podnetil k reflexii, modlitbe a sústredenosti, aby sme s ozajstnou, ničím nenarušenou radostou prezili Ježišovo víťazstvo nad zlom počas Veľkej noci.

8.2.2004, 5. nedel'a v cezročnom období, Lk 5, 1-11

Peter apoštol na požiadanie Pána Ježiša spustil siete do jazera, takže zachytil také veľké množstvo rýb, že sa všetci čudovali. Po tejto symbolickej udalosti Ježiš ukázal rybárom znad galilejského jazera, že má pre nich oveľa dôležitejšie poslanie. Pozval ich k neobvyklej spolupráci so sebou pri odovzdávaní dobrej noviny ľuďom. Nedávno som bol v olomouckej diecéze v Česku a tamojší arcibiskup mi povedal, že v tejto diecéze a vôbec v celom štáte je citel'ny nedostatok kňazov. Hovoril, že vlni vysvätil len 5 kňazov, zatial' čo 9 zomrelo. Štyri farnosti musel uzavrieť, keďže tam nemal koho poslat'. Sú teda na zemi miesta, kde sú ľudia zbavení duchovnej opatery a nemajú prístup k sviatostiam. Práve o to šlo Ježišovi, keď si vyvolil apoštolov, aby jeho evanjelium malo dosť dobrých pracovníkov a aby sa ľudia, ktorých „ulovili, mohli tešiť Božej láske.

15.2.2004, 6. nedel'a v cezročnom období, Lk 6, 17, 20-26

Svet navrhuje celkom iné požehnania než tie, ktoré dnes počujeme v kostole. Vtedajšie zazneli pri Galilejskom jazere a tí, čo ich počuli, buďto pochopili túto filozofiu, alebo odišli hovoriac, že „je to tažká reč“. Dnešný svet volá: Blažení bohatí, ktorí oplývajú všetkým, ktorí si môžu dovoliť všetko, čo len chcú, blažení podvodníci a úplatkári, ktorí nedabajú o ľoveka a odierajú z neho posledný groš.

Blažení, čo majú zbraň a zabijajú na ulici mladého človeka za to, že sa zle pozrel, blahoslavení necudní, ktorí sa kŕmia pornografiou, nehanbia sa a neodolávajú tomu, čo človeka ponížuje a dostáva na scestie zla. Blažení zlodeji, ktorí okrádajú pracujúceho človeka, neplatiť poistenie, využívajú ľudskú biedu, aby zbohatli za každú cenu. A takto by sa dalo dlho pokračovať, ale to nie je Ježišova logika. Dobre dnes počúvajme, bud' si prečítajme to, aké sú Ježišove požehnania. Ktoré nám viac vyhovujú?

22.2.2004, 7. nedel'a v cezročnom období, Lk 6, 27-38

Pokračovanie aj dnes Božieho uvažovania. Nie je módna, ani zaujímavá zásada „nastav tvár“, čo predsa doslova neznamená, že sa treba dat' bit'. Pamätám sa, že keď môj starý otec oral pole, robil to veľmi dôkladne, aby nikomu neodoral ani kúsok jeho pôdy. Naproti tomu sused, ktorý mal nedaleko pole, musel vždy kúsok odorat', lebo ináč by nebol sebou. Starý otec hovorieval: Ničie nechcem, svoje nedám, a ja som si mysel, že je to práve tento kresťanský postoj. Poctivost', ktorú Pán Boh odmeňuje. Neraz sme mu hovorili: Pozrite, henten kradne drevo z lesa a dobre sa mu vodí, kým druhý je poctivý a je taký chudobný. No nás drahý dedo na to zakaždým odvetil: dočasu, deti, dočasu. A tak aj bolo. Pán Ježiš nás učí robiť dobro aj tým čo nás krividia. Nie je to ľahké, ale krivda trvá vždy len dočasu a „spravodlivému Pán prichádzza na pomoc“.

29.2.2004, 1. pôstna nedel'a, Lk 4, 1-13

Dnes je už Veľký pôst. Je to pre kresťana obdobie neobvyklého obrátenia a pokánia. Nedávno sa v poľskej Cirkvi zmenila formula nových cirkevných prikázaní. Znejú:

1. V nedelu a prikázaný sviatok zúčastniť sa na svätej omši a zdržať sa nepovinnej práce.

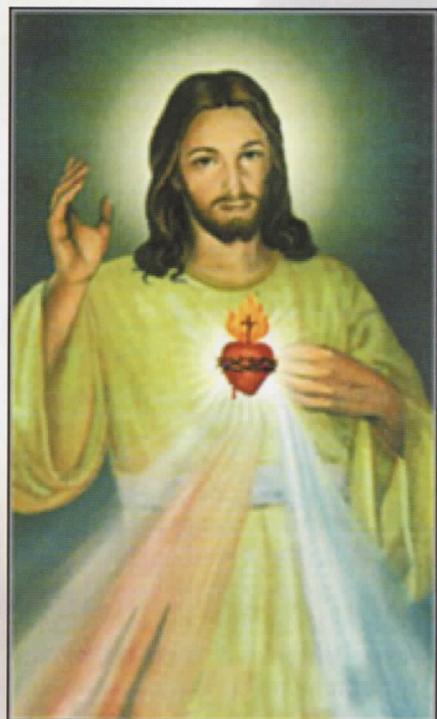
2. Aspoň raz v roku sa vyspovedať.

3. Aspoň raz v roku, vo veľkonočnom období, prijať Eucharistiu.

4. Dodržiavať prikázaný pôst a zdržiavať sa mäsitských pokrmov a v období pokánia nezúčastňovať sa zábav.

5. Starat' sa o potreby Cirkvi.

Uvádzam ich aj preto, že v rôznych krajinách môžu platiť rozmanité iné for-

my pokánia. V našej Cirkvi sme zaviazaní ich dodržiavať v takomto znení. Nech to vystačí za celý komentár k evanjeliu na prvú pôstnu nedelu.

7.3.2004, 2. pôstna nedel'a, Lk 9, 28-36

Mám veľmi rád toto evanjelium. Možno preto, že raz som odbavoval sv. omšu na pozadí majestátnych Tatier na Kriváni. Bola taká hmla, že nič nebolo vidieť. Keď som prečítal úryvok tohto evanjelia, stalo sa niečo neobvyklé: nebo sa odkrylo a ukázal sa nám prekrásny výhľad, tak prekvapujúci, že neostávalo nič iné, len velebit' Boha stvoriteľa za krásu stvoreného sveta. Tak by malo byť aj s nami, mali by sme sa neustále meniť, kým máme čas. Neraz prichádzajú ľudia, aby sme niekomu dali pomazanie, kto už zomrel. Keď sa pýtam, kedy sa to stalo, hovoria, že „ráno“, aj keď je už večer. Nedá sa nič robiť, už mu nemožno pomôcť. Iba žijúcemu ľovekovi možno udeliť sviatosti, zomrelému už nie. Mal svoj čas. Kiežby sme sa stihli zmeniť, aby nám život nezastrela hmla, ako v horách. Bože, pomôž nám využiť čas na premenu srdca.

Kňaz PAVOL KUBANI

Keby niekto z čitateľov mal nejaké otázky v súvislosti s problematikou v tejto rubrike alebo návrhy náboženských tém, môže sa so mnou kontaktovať na adresu: Ks. Paweł Kubani, ul. Dygasińskiego 44A, 30-820 Kraków.

NAŠI ŽIACI V KRAKOVE

Na pozvanie generálneho konzulátu SR v Krakove prišlo 15. decembra do tohto mesta asi 130 detí, ktoré sa učia slovenský jazyk v školách na Spiši a Orave. Boli to žiaci šiestych ročníkov základných škôl, gymnázií a lýcea v Jablonke.

V pondelňajšie mrazivé a snežné ráno sa žiaci skôr ako obyčajne schádzali pred školami a čakali na autobus, ktorý ich dopravil do Krakova. Preciovali v sprievode svojich učiteľov slovenčiny, ako aj riaditeľky lýcea v Jablonke A. Stopkovej. Výlet začali prehliadkou krakovského Hlavného námestia, kde si prezreli pre-dvianočný trh a malebné obchodíky v historických Sukieniciach. Ich záujmu sa tešili aj mestské holuby poletujúce po námestí, ktorým šedro hádzali omrvinky chleba. Neskôr si prezreli Mariánsky kostol, v ktorom sa o 12.00 hod. otvára prekrásny krídlový oltár Wita Stwosza. Len čo vykročili k vchodu kostola, z kostolnej veže začuli zvuk trúbky, hrajúcej známu krakovskú znelku. Po prehliadke kostola sa pobrali k sídlu nášho Spolku. Tam už na nich čakal generálny tajomník Ludomír Molitoris, ktorý ich srdečne privítal a porozprával o činnosti SSP. Z rozhovoru so žiakmi vysvitlo, že slovenčinu ovládajú pomerne добре. Žiaci sa pochválili, že im v tom pomáhajú pobedy na Slovensku, či už v škole v prírode alebo počas prázdninových táborov. Snažia sa tam získať čo najviac skúseností, a overiť si svoje poznatky, ktoré získavajú na hodinách slovenčiny v školách. Aby si mohli precvičiť slovenčinu, dostali slovenské básne, kalendáriky a Život. Ich veľký záujem vzbudila ponuka oboznámiť sa s priestormi tlačiarne a postupom práce pri vzniku jednotlivých tlačovín. Kedže žiakov bolo veľmi veľa, museli sa rozdeliť na niekoľko skupín. Po tlačiarni ich sprevádzal šéfredaktor Života Ján Špernoga, ktorý im aj v krátkosti povedal, ako vzniká Život, akými etapami prechádza, kým príde

Žiaci na Hlavnom námestí v Krakove

k čitateľovi. Po krátkej diskusii a prehliadke tlačiarne sa mládež pobrala na generálny konzulát SR, kde ich očakávala generálna konzulka Jana Burianová spolu so svojimi spolupracovníkmi. Niektorí sa po prvýkrát v živote ocitli na diplomatickej pôde a mohli sa zblízka presvedčiť, ako vyzierá konzulát, o ktorom už mali možnosť viackrát počuť. Pracovníci konzulátu pripravili pre žiakov malé prekvapenie v podobe balíčka sladkostí. Každému sa ušla nádielka spod vianočného stromčeka, ba aj malé občerstvenie. Mohli sa oboznámiť s prácou konzulátu a opýtať sa na veci,

ktoré ich zaujímali. Ako neskôr hovorili, bola to zaujímavá skúsenosť, lebo mali možnosť spoznať niečo nové.

Ako sa žiaci presvedčili, prekvapenia sa pre nich v tento deň ešte neskončili, pretože priamo z konzulátu sa pobrali do nedalekého kostola sv. Kríža, kde už na nich čakali hudobníci zo Slovenska, ktorí pripravili vianočný koncert. Boli to žiaci umeleckej školy zo Sabinova pod vedením Vladimíra Puchala, ktorí zahrali krásne vianočné melódie, ale aj skladby rôznych autorov, pákrat so sólovým a dvojhlásnym spevom. Naša mládež za pekný výkon odmenila účinkujúcich vrelym potle-

Generálny tajomník ÚV SSP L. Molitoris víta žiakov v sídle Spolku

Konzulka J. Burianová d'akuje účinkujúcim a žiakom

skom. Na záver konzulka J. Burianová vyslovila vianočné a novoročné želania všetkým prítomným a podakovala malým umelcom. Kým sa žiaci rozišli do autobusov, ešte si spoločne zaspievali niekolko kolied a vyslovili podakovanie za pozvanie a príjemne strávený deň.

Deti odchádzali domov súčasne unavené, ale usmiate a spokojné s výletom. Tomuto dňu vládol slovenský duch, z ktorého si každý aspoň trochu odniesol so sebou domov. Ako sme sa neskôr dozvedeli, výlet sa im páčil a svojimi zážitkami sa chválili mladšími spolužiakom. Dúfajú, že so slovenským umením budú mať v budúcnosti častejšie styk a to nielen na takýchto výletoch, ale priamo vo svojich obciach.

Poznamenajme, že na Spiši a Orave sa slovenčina učí na desiatich školách, z toho na lýceu, štyroch gymnáziach a šiestich základných školách. Je to spolu 335 žiakov. Na lýceu v Jablonke slovenčinu učí krajanka Anna Lenczowská, ktorá má tridsať päť žiakov a na gymnáziu šesť žiakov. Na Spiši sa slovenčina vyučuje na troch gymnáziach: v Bialke Tatrzánskej, kde je štrnásť žiakov a učí ich Anna Šoltýsová. V Nižných Lapsoch navštěvuje hodiny slovenčiny tridsať dva žiakov, ktorých učí Mária Kačmarčíková a v krempaškom gymnáziu vyučuje slovenský jazyk Žofia Chalupkova.

Koncert v kostole sv. Kríža

tridsať jeden žiakov. Základy slovenčiny získavajú žiaci už na základných školách, a to v Jurgove – štyridsaťosem žiakov, v Čiernej Hore od Jurgova – devätnásť žiakov, v Kacvíne dvadsať jeden žiakov, ktorých učí Alžbeta Górová, v Nedeci tridsať štyri žiakov pod vedením Žofie Bogačíkovej, v Krempachoch päťdesať šesť žiakov a v Novej Belej tridsať deväť žiakov, ktorých slovenčinu vyučujú Dominik Surma, Žofia Braviaková a Beáta Floreková. Úroveň slovenčiny na školách je dobrá, keďže ju vyučujú výborne pripravení učitelia. Len či budú mať

koho učiť, keď počet žiakov z roka na rok klesá? Túto otázku adresujeme najmä rodičom, od ktorých veľa závisí. Pravdou je starý, overený výrok, ktorý hovorí, že všetko, čomu sa v živote naučíme sa nám raz zíde.

Prostredníctvom nášho časopisu chcú účastníci výletu – žiaci a učitelia - srdečne podakovať usporiadateľom tohto podujatia za ich námahu a milé priatie v Krakove.

Text a foto:

AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Učitelia slovenčiny zo Spiša a Oravy. Foto: P. Kollárik

oniekorým nesvedomitým dedinčanom a lazníkom bolo cez vojnu a hneď po nej sveta žiť. Keď naše južné žirne roviny pripadli Maďarsku, naše kamenisté políčka na lazoch nevládali národ užiť. A ešte aj z toho mala, čo sa na nich urodilo, bolo treba posielat vojakom na front a na vykrmovanie nemeckých detí...

V tých vojnových časoch mnohí naši pokravní v mestách naraz zistili, že majú aj na dedine „príbuzných“. Neťažkali si zájsť za nimi desiatky kilometrov na vlaku, ba aj na bicykli.

A keď sme zavítali k nim my do mesta s niekoľkými kilami múky alebo s masielkom, stoličku nám utierali, miesto ofúkali a obskakovali nás ani biskupa. Vtedy sme naozaj boli „mesto dedina - jedna rodina“, ako dakedy cez volby vyblákovali argálashi, aby získali naše hlasy.

Nikdy predtým sme nevedeli, kolko máme „veľmi blízkych príbuzných“ po svete. Otrela sa prihláva plotu a povedala, že mu je kmotra... tak to bolo aj s tými novými rodinami.

Aj do môjho domu dochádzali. Čo to dalo roboty, kym rozmotali klbko rodinej spleti, kym vysvetlili, že... „ich nebohej starej matkinej kmotra po mužovi z druhého manželstva a nášho otcova švagríná po jeho žene si prichodili ako brat a sestra“. Ak sme príbuzenské vzťahy na prvý šup nepochopili, neťažilo sa im omieňať znova, až do omrzenia, kym sme len kývnutím hlavy nepotvrdili, že teda naozaj sme náramne „blízka rodina“.

Bohuchovaj, aby ste si mysleli, že prišli drankať potraviny...

Kdežel! Je pravda, doňeli pári kusov obnosenejších šiat, dačo z neužívaneho riadu alebo aj nábytku... Čím sa im odvŕať? Ale no... maličko... pári kilíkmi múky, masielkom, maslou, makom... a niekedy stačili aj zemiačiky...

V prvé mesiace po vojne sa to ešte zhorešilo. Cez front boli obchody ako vyrabované, zásobovanie nefungovalo, komory prázdnne. Rodina, ktorá nemala aspoň aké-také zásoby strovy, kde sa nazdali, že to prežijú s pohármami

zaváraného ovocia, ej, riedko dýchali! Neraz si všetci museli pred spaním opasok pritiahnuť, aby im žalúdok nespadol.

Najhoršie bolo takým, čo nemali v blízkych dedinách nikoho z rodiny, ba ani len dobrých známych. Ak nechceli v prvé dni po prechode frontu hladom zahynúť, vzali si na chrbát pinčík, a hybaj, po dedinach drankať z dom do domu čo-to do hrnca, aby aspoň vycivené, večne hladné deti mali niečo pod Zub...

Takých úbožiakov vedeli niektorí dedinčania, boh im odpustí, aj z tretej kože stiahnuť... Naštastie, bezcitných lakomcov bolo málo.

sta však mal len peniaze. Kedže sa domov nechcel vrátiť s prázdnymi rukami, jednačka bola veľmi dlhá a nemilosrdná.

- Tetka, dobrá kresťanská duša, ak ste z boha, zratujte mi rodinu! – dobiežal kunkaft.

- Boh vám požehnal, máte – dajte!

- Jaj, úbožiatko moje preblednuté, mám... mám... Akože by som nemala. Múku, tvaroh, maslo, sušené slivky, mak a klobásy... dobrôtku! – a mľaskla jazykom, že od hľadu preglugujúci meštan bezmála už zo samého počúvania dostať brušný katar. – Čo ja mám, nemá ani UNRA!

- Ó, ako som rád, že som trafil práve na vás... Nože, statočná tetulka, z tej múčky, masielka, vajíčok... a... Peniaze mám... aha!

- Jaj, milý môj, premilený holúbok, kdežde dnes po fronte za korunku!... Vari ste z neba spadli? Alebo sa robíte nárokom nevedomým? A či ja viem, čo zajtra dostanem za papierové peniaze? Idú noví páni... peniaze skazu vezmú, ako po tamtej vojne!... Oj, nie som ja obuchom ovalená – a už aj náhľivo začala potraviny pratať do koša.

- Dobrá duša, ale ja som si z domu vzal iba peniaze... Čo teraz? Poradte!... Predsa ma naprázdno nepustíte domov.

- Nuž, a čože by nie?!... Prejdete sa! Po hyb vraj osoží zdraviu. Ja verabozé za „papierošky“ nedám ani len mačný mak. Ešte za dukáty hej!... A nemárnime čas!

- Dohovorme sa ako ľudia s ľuďmi. Prosím vás tetuška, ako to zaonačí, aby ste si prišli na svoje, aj keď mám so sebou len peniaze...

- Len peniaze? – presekla mu výhovorky. – A čo tieto vaše šaty, klobúk, topánky, to je nič?

- Vidíte, na to som nepomyšlel! – potešil sa meštan. O chvíľu sa však zháčil. – Joj, to nemôžem!... A v čom pôjdem domov, ak si oblek zamením za poživeň?

- To sa mňa už nespytujte!... Vaša vec... Máte ľahký výber: alebo mne šaty, alebo dačo pod Zub pre vašu rodinu...

- Oh, aká ste len neuznanlivá... – vzdyhol, no napokon sa predsa rozhodol oželiť niečo zo seba. – Čo by ste dali za tento môj kabát?

- A čo ja viem, - haní prefíkaná suseda,

ĽUDO ZELIENKA

ČIERNY OBCHOD

aj dušu čertovi upísal. Obchod, ako sa v tie časy hovorilo, „čierny“, prenesol sa na kraj hory, pretože predražovateľov, čiernych obchodníkov, stihali milicionari.

Moja lakomá suseda nepredávala potraviny za peniaze. Brala len šaty, obliečky, zlaté dukáty a strieborné predmety. Úbožiak z me-

obnosené je to až-až... Nuž štyri kilá múky... Prerobím na tom, ale... hádam sme krestania...

- Tetka, za taký krásny kabát len štyri kilá múky? – zhrozil sa človek. – Ako môžete byť taká... bez citu, bez srdca? Nový kabát!

- Dobre... – odula pery. – Keď som bez citu, nechajte si vy svoj mundúr a ja múčku. Predám... aj sto ráz, ale inému... Aha, tamto sa už ľahá ďalší hladoš z mesta! – vŕťazoslávne ukázala prstom na prichádzajúceho chudáka.

- Keby som si deti nelútoval, na môj hriešnu, ani za svet... Ale tetulka, aspoň šest kíl keby ste... Nie?... Teda za päť?

- Povedala som štyri, tak budú štyri! Ani za hrst viacej!

- Nuž, nech je po vašom... Ale... aspoň tri štyri vajcia by ste mohli pridať.. Pozrite to fuťo... kabát je ešte celkom nový...

- Aby ste nepovedali, že som žgrváň, tu máte ešte dve vajcia, ale... už prerábam na vás!

Kabát poputoval na susedkin kôš, ale chlap sa nehýbal.

- Ešte by som rád ten kúsok masla a zo desať vajec...

- Nedbám... ale, - pozrela po ňom a potom znalecky rozhodne sekla, - ale sem lajblík! A napokon... zmráka sa, nikto si vás nevšimne, stiahnite si aj nohavice, a sme kvít!

- Hádam to len nemyslite vážne! – striasol sa človečik hanbivo. – Predsa len nepôjdem do mesta polonahý, v krátkych gatkách... Čo, keby som namiesto nohavíc dal tento krásny, naozaj nový klobúk?

- Ej, vy ste mi z lacného krajal... Za klobúk dostanete dve hrúdky tvarohu... No... negúľajte očami! Hádam sa vám len nemáli za staré rárohy dostať tolko drahocenných maškrt?

- Vyšiel som na psí tridsiatok! – zjajkhol chlap. – Keď ma žena uzrie, bude si myslieť, že ma dakto za bieleho dňa ozblíjal. – Smutným pohľadom pohladkal ostatný raz svoj oblúbený klobúk: - Rád som nosil tento diplomáčik.

- Dostane sa do dobrých rúk, - ubezpečovala suseda súcitne. – Starému sa váš diplomáčik zíde do oračky, aby mu nestekal dážď za golier... A čo ešte chcete začarovať? – nedala stvora pokoja.

- Keby ste mali figový list, začaroval by som aj spodné oblečenie a topánky, aby som už načisto vyzeral ako Adam vyhnany z raja, - smutne odvrkol „ozblíjaný“ meštan.

Ináč väčšina občanov našich dedín ochotne a nezištne ratovala vojnou postihnutých ľudí žújúcich v mestách „z obchodu do taniera“, čo nemali svojich zásob potravín...

(Ludo Zelenka - Detvianska nášta, Bratislava 1973)

LUDO ZELIENKA

VČELÁR

Sváko Adamaje viesli z Detvy do Podkriváňa včely. Rojáčik s rojom si vo vlastku položili pod lavicu. Bafkali si pokojne z fajočky a dymili, akoby chceli včelí roj podkurovať. Skúseným okom pozorovali prírodu a šacovali, ako bude medovať ďatelina, horčica, agát, lipa a iné medonosné rastliny. Tešili sa na znášku...

Náhle, akoby bol do nich blesk udrel... Pomrvili sa... fajka im vypadla z úst. Tri ostatné vlasy im dupkom stali... nahli sa pod lavicu. Rojáčiku sa odškeril leták. Časť roja už vyšla na slobodu! Včeličky si radostne maširovali po svákových nohách ta hore, hore – do gatí...

- Otca vám! – uľavili si sváko a horúčava ich zaliaľa, keď si len pomysleli, čo sa stane, až sa včely napaprčia a začnú ukazovať, čo vedia. Nemali ani kedy domyslieť, leták na rojáčiky zavreli, ale rozprplené včeličky už začali trnofraj. A medzi prvými to skúsilis práve na svákovi.

- Dovtedy pokojný, dôstojný starec sa v okamihu zmenil na zúrívho šarkana. Nič netušiaci cestujúci len oči otvárali. Nechápavo krutili hlavami, čo sa to stalo starčekovi.

V prvej chvíli nikto nevedel pochopit, prečo sa zrazu rozmrvili. Prečo svlhá rukami, hromzí a škrabe sa na miestach, kde slušný človek pred inými ani nepozrie.

Prv ako sa cestujúci spomali, sváko na dovršenie pochýb priškreným hlasom preukrutne zrevali:

- Všetci von!... Ohluchli ste?!... V o n !!!

Ludia sa nazdali, že sa starký zbláznil, preto pred ním naozaj ustupovali, aby ho nedráždili. Po chvíli, pravda, už aj oni sa spomali a začali rovnako nadávať, kričať, šomrať a škrabáť sa tam, kde pred ľuďmi ani okom nezavadia...

Včely potvorsky sekali, štípali. Najhoršie bolo, že sa širokými gaťami dostali až na najcitolivejšie miesto. Sváko tancovali po laviciach ako indiánsky náčelník. Rukami sa tlkli po stehnách a vydávali škreky ako jastrab, keď drhne zajaca. Napokon skočili k obloku. Hanba sem – hanba tam, stiahli gate a vytriasali ich von.

Keď sa však človeku začne lepiť smola na päty, málokedy zostane pri jednej nepríjemnosti. Ani so svákom nebolo ináč.

Ako sa tak rozháňali so svojimi „štiplavými gaťami“, akoby na potvoru naďabil

sa nablízku strom. Gate sa zachytili oň a zostali visieť na haluzi ako biela zástava.

- Čo si teraz počať? – dumali utrápený, doštípaný. Ludia, čo sa tisli na chodbe, búchali na dvere ani diví. Sváko by aj boli vybehli medzi nich, ale hanbili sa.

Medzitým cestujúci priškovali k zatvoreným dverám konduktora. Ktosi dokonca stiahol záchrannú hamovku. Vlak o chvíľu stál. Zo všetkých vagónov vychádzali zvedavci. Prvé správy o starom človeku, čo náhle dostal tažký záchrav zúrívosti, vo chvíli sa premenili na reči o nebezpečnom medzinárodnom lúpičovi, ktorý sa zbláznil na kope zlata a nikoho nepúšťa k sebe. Na opačnom konci vlaku iný pohotovo rozchýril, že akýsi starec bosorák bojuje o svoju čiernu dušu s húfom ježibáb, ktoré súce nevidieť, ale počuť ako strašne fučia.

Zvedavci, čo do všetkého strkajú nos, robili najväčšiu garazdu. Nábožní sa vrúčne modlili, iní zorganizovali záchrannú čatu. Napochytre sa ozbrojili palicami, kameňmi i železom a zaútočili. Jedni znútra, druhí zvonku.

Sváko už boli doštípaný a taký opuchnutý, že oči mali tam, kde im ešte pred chvíľou uši trčali.

Jeden z čudákov, čo sa prvý odvážil k obloku a videl neforenmu tvár starca, začriačil:

- Pripravte zvieracie kazajku!

- Ka-zaj-kuuu! – niesla sa od úst k ústam. – Ka-zaj-kuuu!

Sváko už videli, že tak či onak je zle. Nezdržali sa a otvoreným oblokom zrevajili z plných plúc: – Ja sa vám, prepýtujem, na vašu kazajku! Podajte mi gate alebo nohavice, a hned bude po paráde!... A ujdite, lebo aj vás moje včely dorichtujú!

Len vtedy si dav cestujúcich všimol, že z vagóna sa roja včely ani z úla. A keď niekoľko zatúlaných včiel aj žihadlami sa predstavilo zvedavcom, nastal hromadný ústup. O chvíľu bolo okolo vagóna všetko prázdne. Cestujúci si zakrývali hlavy a rukami sa rozháňali proti rozkokošeným bojovníciem.

Akýsi mládenec sa osmelil a podal svákovi svoje pracovné nohavice...

Chudák, viac mŕtvy ako živý, fukli s rojáčikom poza kŕiky do polí. Nič to, že boli doštípaný, znivočený, hlavne, že sa bez posmechu vytratili z vlaku, ktorý v ten deň meškal bezmála dve hodiny.

(Ludo Zelenka: Detvianska nášta, Bratislava 1973)

KNIHA - PRIATEĽ ČLOVEKA

Možno povedať, že jedným z vynálezov, ktoré v značnej miere zmenili dejiny ľudstva a dodnes vzbudzujú veľký obdiv, bol vynález písma. Jeho predchodom, akoby prvotnou formou, boli kresby na stenách jaskyň, neskôršie piktofarecké (obrázkové) a hieroglyphické písmo Egypťanov, ba aj uzlíkové písmo Inkov - kipu. Bez ohľadu na to, o aký druh písma išlo, všetky mali to isté poslanie, zaznamenať informáciu a tým aj dobu, v ktorej človek žil. Priam prelomovým sa stal rok 1412, kedy Ján Gutenberg vynášiel kníhtlač, čím sa kniha stala prístupnejšia pre široké vrstvy obyvateľstva. Prvými strediskami európskeho kníhkupectva sa stali Frankfurt nad Mohanom a Lipsko, kde sa dodnes konajú známe knižné veľtrhy.

Prvé knižnice, lebo o nich dnes chceme hovoriť, začali vznikať už v starovekom sumerskom meste Úr. Knižné zbierky mali tiež starí Egypťania, ktorí písali na papyru so ukladaných do tvrdších puzzier, aby sa nezničili. Kniha, ako ju poznáme dnes, vznikla oveľa neskôr. Veľký význam majú knižnice, ktorých poslaním je predovšetkým sprístupňovať knihy čitateľom a tým im poskytovať obrovské zdroje poznania. Na svete je veľa známych knižníc, s mnohomiliónovými knižnými fondami. My sme tentoraz nazreli do tých skromnejších - obecných knižníc na Orave.

V Jablonke

Mohlo by sa zdáť, že dnes v dobe televízie, videa, satelitných systémov a

Návšteva žiakov v knižnici

V jablonskej knižnici

počítačov, knihy už nikto nečíta. Nie je to celkom tak, o čom som sa presvedčil na Orave, kde je 6 knižníc - v Podvuku, Malej Lipnici, Dolnej Zubrici, Hornej Zubrici, Chyžnom a Jablonke. Najväčší knižný fond je v Jablonke, kde som sa zastavil. - Naša gminná knižnica, - hovorí jej vedúca Urszula Męderaková, - bola založená v roku 1949. V súčasnosti máme v našich zbierkach 12 853 kníh, z toho beletria tvorí 48 %, iná literatúra 20% a knihy pre deti a mládež 32%. Najpočetnejšiu skupinu našich čitateľov tvoria práve deti a školopovinná mládež vo veku 7 až 15 rokov (45,3% čitateľov), ktorá vyhľadáva predovšetkým dobrodružnú a fantastickú literatúru. Našimi čitateľmi sú ďalej osoby vo veku od 16 do 19 rokov (25,5% čitateľov), od 20 do 24 rokov (11,1%), od 25-44 rokov (13,8%) a nad 44 rokov, ktorí tvoria 4,3% čitateľov. V roku 2002 sme mali zaregistrovaných 836 čitateľov. Tento stav však k 31. júlu 2003 poklesol na 690 osôb. Našu knižnicu v tom čase navštívilo 2961 čitateľov, ktorí si vypožičali 5566 kníh a 570 časopisov. Gminná knižnica v Jablonke kúpila vlasti 292 nových kníh a objednáva 9 časopisov.

Našťastie záujem o čitateľstvo ešte stále je, hoci sa z roka na rok znižuje. Bolo by dobre, keby ho prejavovali aj starší čitatelia. Ved' Jablončania a ďalší občania gminy dobre vedia, kde sa nachádza

gminná knižnica. Medzi čitateľmi, ktorí navštevujú jablonskú knižnicu, sú aj študenti, príslušníci inteligencie, dôchodcovia a invalidi, ba aj nezamestnaní.

Počas mojej návštevy bola práve v knižnici skupina žiakov I. A triedy zo ZŠ č. I., ktorí sem prišli so svojou učiteľkou na hodinu čitateľstva. - Takéto akcie pre školskú mládež, - pokračuje U. Męderaková, - sú v obecných knižničach pravidelné. Ich cieľom je predovšetkým zvyšovať záujem o čitateľstvo a knihy najmä u najmladšej generácie. Deti a mládež sa tu totiž priamo oboznamujú s knhami a spôsobom ich vypožičiavania, učia sa vziať si ich a vyberať podľa svojho veku a záujmu. Veľkému záujmu detí a mládeže sa tešia najmä dobrodružné kníhy a povesti, ale aj povinná literatúra.

Treba dodáť, že vo všetkých obecných knižničach na Orave sa pravidelne koná niekoľko súťaží pre deti, výstavy kníh, príležitostné výstavy, knižničné dni a pod, pri čom knižnice úzko spolupracujú so školami a s rôznymi mládežnickými organizáciami. K najobľúbenejším knižničným podujatiám patria o.i. Či poznaš toho autora, večery poézie, recitačná súťaž, výtvarná súťaž, spevácka súťaž, atď.

Slovenské knihy?

Ako som sa dozvedel, v gminnej knižnici v Jablonke bolo donedávna regi-

strovaných okolo 500 slovenských kníh, prevažne starších, ktoré sa medzi čitateľmi tešili veľkému záujmu. Potvrzovali mi to aj viacerí krajania, s ktorými som sa v poslednom období rozprával. Divil som sa teda, keď sa mi v poslednom čase začali stáčať, že v jablonskej knižnici už nemôžu nájsť slovenské knihy. Vedúci OCKaŠ v Jablonke Piotr Męderak mi k tomu povedal: - Keď sa v gminnej knižnici v Jablonke na začiatku roka 2003 robila katalogizácia knižničných zberok, vedúcou OCKaŠ bola v tom čase M. Smreczaková-Kostrzewska. Práve vtedy boli slovenské knihy, mimočodom staršie a značne opotrebené, vyradené z evidencie. Ako viem, zabalili ich do kartónových krabíc, lenže aký je ich osud a kde v súčasnosti sú, vám neviem povedať. Naše pracovisko sa potom začalo modernizovať, všetky knihy sme vpísali do počítacového katalógu, čo

nám umožňuje ich presné evidenciu. Staršie knihy sa vyradovali a triedili tak, aby naše zbierky mohli byť pravidelne dopĺňané o nové exempláre. Keďže priestory gminnej knižnice sa nedajú zväčšiť, musíme v nich umiestniť toľko kníh, koľko máme v súčasnosti. Žiaľ, slovenské knihy medzi nimi už nie sú, ale verím, že sa táto situácia časom zmení.

V jablonskej knižnici je teda súčasná situácia so slovenskými knihami katastrofálna. Obec - sídlo gminy, v ktorej býva veľký počet občanov slovenskej národnosti a pravidelne ju navštievujú tišický turistov zo Slovenska, im, žiaľ, nemôže ponúknut' ani jednu slovenskú knihu. Terajšiu nepriaznivú situáciu by si malo všímať aj vedenie gminného úradu, ktoré by malo dbať o to, aby naši krajania a ich deti neboli ani v oblasti čitateľstva diskriminovaní. Mrzí nás to aj preto, že

jablonská gmina predsa už dlhé roky spolupracuje s niektorými organizáciami a inštitúciami na Slovensku, okrem toho vedenie gminného úradu a lýcea sa pravidelne stretáva so svojimi priateľmi v Trstenej a iných prihraničných mestách. Nič by teda nemalo prekážať ani v zabezpečení slovenských kníh v jablonskej knižnici. Nestačí predsa, aby knižnica čitateľom, ktorí majú o to záujem, ponúkala zo slovenskej tlače iba náš Život, ktorý tiež nie je uložený na viditeľnom mieste.

Kniha, o ktorej sa hovorí, že je priateľom človeka, dokáže pripútať čitateľa na veľa, najmä zimných večerov, je bohatým zdrojom vedomostí, obohacuje slovnú zásobu a myslenie každého človeka. Dúfame, že jablonská knižnica zmení svoj vzťah k slovenským knihám, a to aj bez zistovania záujmu o tieto knihy.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

V Podvuku došlo na Nový rok k väčnej dopravnej nehode, počas ktorej sa čelne zrazil osobný automobil zn. Peugeot s tureckým TIR-om. Čažké zranenie utrpel 27-ročný vodič osobného automobilu, ktorého previezli do nemocnice v Rabke. V Pekelníku ukradli neznámi páchatelia z benzínovej stanice plynové bomby v hodnote 7 tisíc zlých. Vedenie Pokladne roľníckeho poistenia v Novom Targu (KRUS) obvinilo občana Podsklia z vylákania okolo 30 tisíc zlých. Roľník podľa úradníkov dostával dôchodok neoprávnene, keďže zatajil informácie, že vlastní hospodárstvo.

* * *

Počas osláv 25. výročia udelenia kardinálskeho titulu kardinálovi Franciszkovi Macharskému (na snímke), ktorá sa konala 4. januára t.r. v katedrále na Waweli, zahrála jubilantovi aj ľudová hudba z Veľkej Lipnice. Delegácia veľkolipnickej samosprávy a predstaviteľa farnosti v Oravke, podarovala jubilantovi viaceré dary, v tom obraz na skle od Stanislawa Wyrtela z Hornej Zubrice.

* * *

Zima poskytuje nielen mnoho možností na sánkovanie, lyžovanie či korčuľovanie, ale aj na krášlenie svojich domov. Nie je ináč ani na Orave, o.i. v Podsrni, kde sa pred jedným z domov objavil veľký snehuliak a iné postavičky (na snímke).

* * *

V rázovitej oravskej obci Krivá sa uskutočnil už XII. ročník súťažnej prehliadky harmonikárov a heligonkárov „Muzikanti slovenskí“, na ktorej sa zúčastnili aj dva naši heligonkári - František Harkabuz z Harkabuza a Jozef Kadlubek z Podsrnia (na snímke), ktorí získali čestné ocenenie.

* * *

Zástupcovia gminy Veľká Lipnica a slovenskej obce Štefanovo podpísali koncom minulého roka oficiálnu dohodu o spolupráci v oblasti kultúry a športu. Lipničania sa zúčastnili aj na zasadaní obecné rady v Štefanove, kde sa hovorilo o i.o. o úlohách, aké nás čakajú po vstupe do Európskej únie a o problémoch nezamestnanosti. Lipničania sa mimochodom do-

zvedeli, že každý nezamestnaný v Štefanove, ktorý dostáva plnú podporu, musí odpracovať v prospech obce 2 dni mesačne.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Účastníci novoročného stretnutia. Foto: Peter Kollárik

NOVOROČNÉ STRETNUTIE V SÍDLE SSP

Počas rozlúčky so starým rokom už tradične bilancujeme to, čo sa nám podarilo urobiť v uplynulých 12 mesiacoch, spomíname na príjemné i t'ažšie chvíle, tešíme sa z dosiahnutých úspechov a robíme si nové plány do budúcnosti. Príchod nového roka zároveň spájame s prianím všetkého najlepšieho a veríme,

že nadchádzajúci rok bude ešte lepší a úspešnejší ako ten, s ktorým sa práve lúčime.

Tradičného stretnutia v našej Galérii slovenského umenia, ktoré sa konalo 31. decembra 2003, sa zúčastnili: generálny tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternog, predsedca MS SSP v Krakove Jerzy M. Božek, redaktori Života, zamestnanci tlačiarne, počítacového oddelenia, sekretariátu a ďalší.

Stretnutie otvoril Ľ. Molitoris, ktorý zaželal všetkým zúčastneným veľa zdravia

a úspechov v novom roku. Pripomienul, že hospodársky rok 2003 bol pre Spolok Slovákov v Poľsku napriek mnohým t'ažkostiam z finančného hľadiska úspešnejší ako predchádzajúci, podľa ktorého všetkým za obetavú prácu, vyzdvihol vysokú úroveň Života a v závere stručne vyhodnotil dosiahnuté výsledky v roku 2003. Potom si všetci štrnigli po hárnikom perlivého šampanského, zaželali si do nového roka 2004 všetko najlepšie a za hudobného sprievodu Jerzyho M. Božka zaspievali niekoľko kolied a slovenských ľudových piesní. Stretnutie počíavaťovalo neformálnymi rozhovormi a spomínaním na uplynulý rok. (pk)

PORADA O ŽIVOTE

12. januára 2004 sa v sídle ÚV SSP konala pracovná porada o Živote, na ktorej sa zúčastnil generálny tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, šéfredaktor a redaktori Života Ján Šternog, Peter Kollárik a Agáta Klukošovská a pracovníci počítacového oddelenia. Rokovalo sa o niektorých zmenách Života, aby sa nás časopis stal pre čitateľov ešte atraktívnejší. Ako povedal Ľ. Molitoris, hoci Život patrí naďalej obsahuovo i graficky k najzaujímavejším pe-

KRÁTKO ZO SPIŠA

So zvedavosťou na tvári vkročil do nového roka malíčký krajan Miško Moš (na snímke) z Vyšných Láps, ktorý je určite zvedavý, čo mu tento rok prinesie. My mu prajeme veľa zdravia a jeho rodičom, aby im vyrástol na statného junáka.

U Jána Brinčku z Fridmana sa krajania často stretávajú (na snímke). Naposledy debatovali o tom, čo prinesie nový rok, aké zmeny nás čakajú od mája, keď bude me súčasťou Európskej únie. Nechýbala ani krajanská tematika týkajúca sa Života, kalendárov a Fašiangov, ktoré sa uskutočnia v Krempachoch.

Od nového roka má elektrina v našich domácnostiach o 10 V silnejšie napätie,

čiže 230 V. Je to začiatok prispôsobovania Poľska európskym štandardom.

10. januára sa v Novej Belej konala schôdza obecného urbára. Prerokovali sa úlohy a záväzky urbárskeho spolku v minulom roku a vyhodnotili celkové hospodárenie majetkom urbára za vlaňajší rok. Urbárnici debatovali aj o nových možnostiach podnikania a prijali patričné uznesenia.

V druhej polovici januára sú zimné prázdniny pre deti v našom okolí. Všetkým žiakom želáme, aby si po prvom polroku dobre oddýchli a nabrali súl do ďalšieho učenia.

Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Záber z porady. Foto: P. Kollárik

riodikám, ktoré vydávajú národnostné menšiny v Poľsku, bolo by ho treba ešte viac oživiť a skvalitniť. V súvislosti s tým sa trochu zmení grafická úprava časopisu. Teda už v najbližších číslach sa o.i. zväčší typ písma, zvýraznia sa tituly niektorých článkov, postupne pribudne viac informácií o dianí na Slovensku a pod. (pk)

ČARO JASLIČIEK

V nedelňajšie poobedie 4. januára t. r. sa v Novej Belej deti, mladí, ale aj starší ponáhľali do kostola, aby si pozreli jasličkové predstavenie, ktoré pripravili žiaci tunajšej základnej školy a gymnaziisti. Deti predviedli príbeh malého Ježiška, ktorý sa musel narodiť v maštaľke na slame, lebo ľudia ho nechceli prijať do svojich domov. Z historických súvislostí ukázali aj Herodesa prenasledujúceho všetky malé deti. Žiaci k betlehemu

Belianski žiaci spievajú koledy

mu priniesli nielen dary, ale aj svoje prosby a želania do nového roka. Priali si, aby všetky deti na celom svete mali domov, cítili rodičovskú lásku a starostlivosť, nepoznali horký život v detskom domove a aby na svete vládol mier. Sú to naozaj pekné priania. Deti si tiež želali, aby nový rok bol plný

bôžeho požehnania, radosti z maličkostí obklopujúceho nás sveta, úsmevu na tvárich svojich rodičov a blízkych, no a aby obec obchádzali neduhy dnešnej doby - nedostatok práce, alkoholizmus, drogy a násilie. K jasličkám patril aj spev slovenských a poľských kolied, ktoré súčinkujúcimi spievali aj diváci. Potom sa deti poklonili Ježiškovi a darovali mu do opatery svoje srdcia. Na záver prítomným zavíšovala malá školáčka do nového roka lásku, zdravie a hojnosť všetkého. Diváci odmenili žiakov vrelým potleskom.

Jasličky zobúdzajú v nás tie lepšie stránky našej osobnosti, chránia naše rodiny pred rozpadaním, rozširujú radosť a pokoj. Betlehemček je školou, v ktorej aj nepozorný žiak môže postrehnúť veľkú lekcii Vianoc: pokoj, lásku, chut' jednoduchých a čistých citov. Prvý betlehem pripravil spolu so svojimi spoločníkmi svätý

František Assiský. V jaskyni postavil oltár na slávenie polnočnej svätej omše, ale aj válov so slamou a vedľa neho osla a vola. Ľudia, ktorí sa tam zíšli s faklami v rukách, mali si hlbšie uvedomiť, ako sa Syn Boží ponížil, keď sa chcel narodiť v chudobe a pokore. Táto udalosť sa stala základom pre dnešné betlehemy. (ak)

BLAHOŽELANIE

Zdá sa, že to bolo len nedávno, hoci odvtedy uplynulo už 47 rokov, čo si František a Helena ŠČUREKOVCI z Novej Belej povedali svoj manželský sľub. Spoločne si pomáhali v dobrom aj zlom a vychovali v slovenskom duchu tri deti. Ščurekovci začiatkom decembra minulého roka odišli spolu s rodinou do zámoria. K ich

peknému výročiu im prajem veľa sily, šťastia, zdravia, lásky, vzájomnej úcty a pochody v rodinnom kruhu, ako aj to, aby sa dobre cítili v novom prostredí.

Ludmila Majerčáková

12. FINÁLE ORCHESTRA

V nedeľu 11. januára 2004 sa už po 12. raz konala najväčšia dobročinná akcia v Poľsku pod názvom Veľký orchester svätočnej pomoci (WOŚP). Tak ako vlna akcia bola zameraná na zbieranie peňazí na nákup lekárskeho zariadenia na liečenie novorodencov a mladších detí a prebiehala nielen v Poľsku, ale aj za hranicami, o.i. v USA (Chicago), vo Veľkej Británii, Francúzsku, Nemecku a Kanade. Po prvýkrát sa jej zúčastnili aj poľskí vojaci z medzinárodného kontingentu mierových síl v Iraku, o.i. vo vojenskej báze Babylon, v al-Kut a Karbali, ako aj poľskí vojaci pôsobiaci v mierovej misii v Kosove.

V Poľsku zbieralo peniaze okolo 100 tisíc mladých dobrovoľníkov. V mnohých mestách sa pri tejto príležitosti konali rôzne

kultúrne podujatia a hudobné koncerty, na verejných aukciách, ale aj prostredníctvom internetu sa licitovalo 300 medailí, vyrazených zvlášť pre potreby akcie a pod. Licitovali sa však aj rôzne netypické veci, o.i. model vrtuľníka Mi-8, ktorý prednedávnom havaroval na palube s premiérom PR L. Millerom (venoval ho hovorca vlády PR). Prvý poľský kozmonaut, generál Miroslaw Hermaszewski, venoval na licitáciu plagát zo Svetového kongresu kozmonautov a astronautov z roku 1995 s vlastnoručnými podpismi mnohých „dobyvateľov“ vesmíru, najlepší chodec sveta Robert Korzeniowski priniesol na aukciu sošku „Championa“, ktorú došiel za tretie miesto v plebiscite na najlepšieho poľského športovca roka 2003, pästiar Dariusz Michalczewski venoval boxerské rukavice a pod.

Kým počas prvého ročníka tejto akcie v roku 1993 zozbierali dobrovoľníci ok. 1,5 mil. dolárov, vlane to bolo už 7,5 mil. dolárov a v tomto roku pribudlo na konto Veľkého orchestra sviatočnej pomoci zatial ok. 23 miliónov zlotted, čiže vyše 5 miliónov dolárov, avšak konečná suma bude známa až neskôr. (pk)

VRTOCHY POČASIA

Monitoringom počasia sa okrem meteorologických staníc v každej krajine zaoberá aj Svetová meteorologická organizácia (WMO). Sledujúc celoročnú amplitúdu teplôt v minulom roku vyhlásila, že vlny boli charakteristické vysoké teploty a sucho, ktoré spôsobili mnohé katastrofy.

Rok 2003 bol tretím najteplejším rokom za posledných 150 rokov. Tri najhorúcejšie roky od čias presných pozorovaní, ktoré sa začali v roku 1861, boli zaznamenané počas posledných šiestich rokov. WMO očakáva, že priemerná ročná teplota na povrchu našej planéty bude v tomto roku o 0,45 stupňov Celzia vyššia ako normál.

Najhorúcejší bol rok 1998, keď priemerné teploty boli o 0,55 stupňa nad normálom.

Agentúra, ktorá zbiera údaje od meteorologických organizácií po celom svete, za-

OPRAVA

V Živote č. 12/03 sme betlehem na 4. str. obálky mylom pripísali Novej Belej, zatial čo pochádza z Falština, za čo sa čitateľom ospravedlňujeme.

Redakcia

kladá svoje výpočty na priemernej hodnote 14. stupňov Celzia. Tempo narastania teplôt sa zrýchľuje. Počas vlnajšieho leta väčšinu Európy trápili extrémne teploty presahujúce nezriedka 40 stupňov Celzia. Alpské ľadovce sa roztpali rýchlejšie a lesy vo viacerých krajinách postihli rozsiahle požiare.

Počasie vycíňalo aj v Ázii. Indiu a Pakistan zasiahla vlna vysokých teplôt v máji a v júni, kedy 1500 ľudí zomrelo. Teploty tam vystúpili nad 50 stupňov Celzia. Spojené štaty tiež trpeli suchom a požiarmi, napr. v Kalifornii zhorelo v októbri 30 tisíc hektárov lesa. Aj na južnej pologuli boli extrémy – v Austrálii vystúpili teploty v septembri nad 43 stupňov Celzia.

Naše okolie sice netrápili až tak vysoké teploty, ale nedostatok zrážok takmer cez celé leto spôsobil, že v niektorých obciach bol nedostatok vody. Ďalším dôsledkom bola menšia úroda na poliach a v jeseni chýbali pasienky pre dobytok, keďže tráva nenarástla. (ak)

PREZIDENTSKÉ VOLBY V SR

Na Slovensku sa tento rok budú konáť prezidentské volby. Predseda Národnej rady SR Pavol Hrušovský už vyhlásil ich termín. Prvé kolo sa uskutoční 3. apríla, ak z neho prezident nevzíde, dvaja najúspešnejší kandidáti postúpia do druhého kola, ktoré bude 17. apríla.

Kandidáti na post hlavy štátu mali do 30. januára do polnoci lehotu na zbieranie podpisov pod svoju nomináciu. Každý kandidát musel mať 15 tisíc podpisov od občanov alebo 15 poslaneckých podpisov. Doterajší prezident SR Rudolf Schuster bude opäť kandidovať na post hlavy štátu. (ak)

ZVÍTAZIL SÚCIT

Koncom minulého roku sa v Bratislave uskutočnil v poradí 3. benefičný futbalový

Družstvo slovenských politikov

zápas Unicef Cup, v ktorom sa pravidelne stretajú slovenskí politici a zahraniční diplomati, akreditovaní na Slovensku. Počas stretnutia v drese „domácich“ predviedol výborný výkon premiér SR Mikuláš Dzurinda (strelil 3 góly), zase v celku „hostí“ zaujal veľvyslanec Európskej únie na Slovensku Eric van den Linden, ako aj poľský veľvyslanec Zenon Kosiniak Kamysz. Konečný výsledok 7:2 v prospech Slovenska však neboli rozhodujúci. Hlavným cieľom stretnutia bolo totiž demonštrovať spoluprácu tam, kde ide o záujmy detí a preukázať solidaritu a súcit s tými, ktorí to najviac potrebujú. Celkový výťažok z podujatia – 201 859 slovenských korún – Slovenský výbor Detského fondu OSN (UNICEF) tentoraz poukáže na projekty určené ohrozeným deťom v Nigérii. (mn)

ODIŠLA OD NÁS

Dňa 23. novembra 2003 zomrela v Kacvíne vo veku 79 rokov krajanka

AGNESA BEDNARČÍKOVÁ

Zosnulá bola členkou nášho Spolku takmer od jeho vzniku a dlhoročnou čitateľkou Života. Odišla od nás dobrá krajanka, starostlivá manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji.

Rodine zosnulej vyjadrujeme hlbokú sústrasť.

MS SSP v Kacvíne

Z KALENDÁRA NA FEBRUÁR

Záhradkári

Február je mesiac tuhých zím, ale aj veľkých oteplení, no a k jari je čoraz bližšie, preto majitelia záhradok by už mali pomaly myslieť na prípravu priesad a prvé výsevy do pareniska. Ide o skoré odrody šalátu, kalerábu či u nás zriedkavejšie pestované brokolice, ktorej priesady sa vysádzajú asi 6 týždňov po vysiatí. Brokolicu môžno predpestovať aj v rašelinových zakoreňovačoch a malých črepníkoch. Na dno nádob treba dať 1,5 cm vrstvu drobného štrku a na ňu záhradnícku zeminu. Skleníčko nám môže nahradíť svetlá a teplá veranda, kde vo výsevných miskách môžeme vysiať zeler, redkovku a neskôr aj kapustoviny. Za teplého počasia možno si už postaviť aj malý fóliový kryt, ktorý môže neskôr slúžiť na predpestovanie ďalších priesad. Nadálej pravidelne kontrolujeme uskladňovanú zeleninu a vetráme uskladňovacie priestry. Vetrá sa hlavne v chladnejších dňoch a v noci, keďže studený vzduch je chudobnejší na vodné paru ako teply. Najmenej vetráme priestry s uskladeným šalátom a listovou zeleninou. Upozorňujeme však, že príliš časté vetranie v nevhodnom čase spôsobuje na zelenine hmotnostné straty.

Ovocinári

Ovocné dreviny sa už začínajú prebúdať zo zimného spánku. Dni sú dlhšie a slnko teplejšie hreje, preto sadári, keď len môžu, pokračujú v reze ovocných stromov a krov, čím predlžujú ich životnosť a najmä najprodukívnejšie obdobie rodívosti. Za teplejších dní, keď je pôda rozmrznutá, možno vysádzať stromky a kry. Čím skôr ich vysadíme, tým lepšie využijú zásoby zimnej vlahy a lepšie sa ujmú. Môžu tiež dokončiť rýlovanie pôdy pod stromami. Keď je sneh a mráz, môžeme stromy opäť pobieliť a súčasne skontrolovať na nich chrániče. Veľký význam má v zime chemická ochrana, čiže postreky proti škodcom a chorobám – proti chrvatvitosti, kučeravosti, mûčnatke a pod. Zimný postrek je dôležitý, lebo ničí všetkých škodcov. Aplikuje sa ho na začiatku pučania v štádiu tzv. myšieho uška. Samozrejme pravidelne kontrolujeme uskladnené ovocie a

dbáme o optimálnu teplotu a vlhkosť vzduchu v skladoch.

Chovatelia

Koncom tohto mesiaca husi končia znášku vajec. Treba ju sústavne kontrolovať a vajcia každý deň vyberať, aby nepomrzli. Všimajme si pozornejšie vajcia na liahnutie. Keď majú škrupinu znečistenú, treba ich umyť prúdom vody teplej 45-50 stup. C. Na liahnutie vyberáme vajcia normálneho vajcovitého tvaru, ani príliš veľké, ani malé. Uskladňujeme ich v slabo osvetlenej miestnosti v teplote od 8 do 12 stup. C a kladieme ich na podložky tupým koncom hore. Keď ich kladieme ležmo, treba ich každý deň obrátiť. Uskladňovanie by nemalo trvať dlhšie ako 10 dní. Všimame si tiež správanie sa hydin. Jedince, ktoré sa oddelujú od krídla do kútot a neprejavujú záujem o krmivo, prezárdzajú, že s nimi nie je niečo v poriadku. Oddelme ich buď likvidujme.

Včelári

Zmeny v prírode vplývajú i na správanie sa včelstva. Keď je mesiac teplejší, vyššie denné teploty spôsobujú, že včelstvá začínajú plodovať. Matka kladi spociatku len niekoľko vajíčok denne, no neskôr sa ich počet zvyšuje. Príliš skoré plodovanie je nežiaduce, lebo včelstvo sa nadmieru opotrebuva, zásoby v úli klesajú a život jesenných včiel sa skracuje. Preto plodovanie treba oneskoríť buď obmedziť o.i. správnym zazimovaním a úpravou letáčového otvoru na zimu.

V tomto období je veľmi dôležitá kontrola zimovania a zisťovanie stavu včelstva skúmaním najmä podmetovej podložky. Vajíčka, larvičky, kukly alebo mladé nedorastené včely nájdené na podložke sú príznakom, že včelstvo ploduje. Uhynuté trudy naznačujú, že s matkou nie je všetko v poriadku. Mŕtva matka na podložke je dôkazom, že včelstvo je bez matky alebo si ju v jeseni menilo. Kúsky stuhnutých alebo skryštalizovaných zásob prezárdzajú, že včelstvo trpí smädom. V takomto prípade treba letáčový otvor zväčšiť. Plesen je zase príznakom nevhodného zimovania. Podložku po očistení treba vložiť späť do úla. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Medzi liečivé rastliny môžeme zaradiť aj taký strom ako BOROVICA SOSNA (lat. *Pinus silvestris* L.), ktorá rastie hojne aj v našich lesoch, preto ju nebudeme podrobnejšie popisovať. Borovicu už v staroveku pokladali za liečivý strom. Napr. v Egypte takmer 2 tisícročia p.n.l. používali na liečebné účely smolu z borovice.

Predmetom zberu sú konce konárikov – jarné výhonky, ktoré sa používajú na výrobu osviežujúceho a vitamínového nápoja. Zber sa robí v marci a apríli, keď konce konárikov sú pokryté striebornými obalmi. Možno ich aj sušiť, a to rýchlo umelým teplom a ukladať v dobre uzavretých nádobkách, aby sa zachovala príjemná vôňa. Moderná medicína využíva tiež púčiky borovice zbierané pred rozkvitnutím. Droga má príjemnú vôňu po smole a ihliči. Obsahuje éterický olej, ktorého hlavnou účinnou látkou je aromatická látka alfa pinen. Výtažok z púčikov sa využíva napr. ako prísada do kúpeľov pri nervových a reumatických ťažkostach, pri lámke a pod., keď sa velmi krátko zavarí 500-1500 g mladých púčikov na 2-3 l vody a odvar sa vleje do kúpeľa teplého asi 34 st. C. Naproti tomu drevo borovice obsahuje terpentínový olej, ktorý dráždi pokožku a vyvoláva silné pálenie. Éterický olej pôsobí ako prostriedok na vykašľávanie, ale aj ako uspokojujúci prostriedok. Obsahuje ho prípravok Inhanol-Pini. Je to roztok určený na inhaláciu, ktorý sa nakvapá do minerálnej vody v pomere 1:20-40 a po rozmiešaní sa inhaluje. Čistý éterický olej sa používa do kúpeľa (dve čajové lyžičky na 200 l vody), ktorý má uspokojujúci účinok. Najvzácnejší produkt z ihličia je terpentínový balzam, získavaný narezávaním, ktorý sa po úprave používa v technike, ale aj ako súčasť tzv. vredových mastí. Borovica sosna je dôležitá aj inak. Kvítne asi v máji a dáva veľké množstvo peľu, ktorá zbierajú včely. (jš)

SLNCOVÝ KÔŇ

Bola raz jedna krajina, smutná ako hrob, temná ako noc, lebo do nej božie slnce nikdy nezasvetilo. Ešte šťastie, že kráľ tej čudnej krajiny mal jedného neobyčajného koňa so slncom na čele, z ktorého sa ustačne sypali jasné blesky ako z naozajstného slnka. Toho koňa kráľ deň čo deň vodil po krajine, a kam ho doviedol, tam bolo ako vo dne. No len čo s ním zašiel za najbližšiu horu, rozliala sa po krajine tma ako najčiernejšia kolomaž.

Jedného dňa slncový kôň zmizol. V tme, ktorá zaľahla na celú krajinu, sa ľudia nemohli ani hnúť, nito ešte obrobiť polia či opatriť statok. Mladý kráľ si najprv ako všetci ostatní zúfal, no potom sa vyčutil slnkového koňa hľadať.

S vystretými rukami sa motal od jedného konca kráľovstva po druhý, no po slncom koni ani chýru, ani slychu. Keď už nešťastný nevedel, kam kročiť, na pomedzí svojej ríše natrafil na človeka, ktorý mal pred sebou roztvorenú veľkú knihu.

- Práve čítam o tebe, že hľadáš slnkového koňa, - povedal mu ten človek. - Ale ja ti vratím, nerob to, lebo ho aj tak nenájdeš. No ak sa zveríš na mňa, doveď mi ho a v tvojej krajine bude, ako bolo prv. A mne môžeš veriť, lebo ja som veštec.

Po takej reči mladému kráľovi neostávalo nič iné, len pristať na mužovu ponuku. A tak sa vrátil domov a veštec sa pobral splniť to, čo slúbil.

Nevedno, či prešiel veľa a či málo, či prebrodil sedem a či viacej riek, isté je len to, že jedného dňa natrafil na domec, v ktorom bývala striga. - Pamodaj, stará mať, - pozdravil ju veštec. - Či ste nevideli takého koňa, čo nosí slnce na čele?

- Bodaj by som nevidela, - vráví striga, - keď sa na takom koni nosí môj syn.

- A či je teraz doma? - vyzvedal sa nedočkavo veštec.

- Ešte nie, - odvrkla striga, - ale keď nastane večer, vráti sa.

A v skutku, len čo sa začalo stmievať, ozval sa z diaľky zvuk konských kopýt a vzápäť sa všade dookola rozlialo svetlo, akoby letné blesky udreli. - Vráť mi, čo ti nepatrí! - skríkol veštec, keď bosorkin syn docválal k nemu.

- Vrátim, - odsekol ten, - ale iba vtedy, ak nado mnou zvítazíš mečom.

Veštec súhlasiel, a tak sa tí dvaja začali sekáť, až iskry lietali. No márne sa rúballi, nezdolali nič, iba čo si oceľové meče na márne kúsky polámalib. - Vieš ty čo? - vráví bosorkin syn, - zmeňme sa na plamene a pálmeme sa! Kto zvítazí, toho bude slnkový kôň.

Veštec pristal a vzápäť sa dva náramne vysoké plamene, jeden červený a druhý belasý, začali nemilosrdne splieťať. No daromne sa pállili, nehasol ani jeden, ani druhý. Vtom, kde sa vezme, tu sa vezme, zjaví sa vedľa nich starý žobráčik. - Starý otec, - zavolá belasý plameň, - dám vám groš, ak donesiete vody a zalejete červený plameň. - A ja vám dám graciari, - vykríkol červený plameň, - ak tú vodu nevylejete na mňa, ale na belasý plameň...! Žobráčikovi sa zachcelo groša, nuž odpásal čutoru a vychrstol z nej vodu na červený plameň. V tej chvíli červený plameň zhasol a belasý sa premenil na človeka z mäsa a kostí.

- Vďaka, žobráčik, - podakoval sa veštec. Potom vysadol na slnkového koňa a pobral sa domov. Lenže nezašiel, ani čo by kameňom dohodil, keď oproti nemu beží jedno malé chlapča s kantárikom v hrsti.

- Čo je to za čudo? - pomyslel si veštec, no a v tú samú chvíľu bol na holej zemi a chlapča na slncom koni. - Hej, ty, to je môj kôň! - volá veštec. - Len bol, - zarehlil sa malý čarodejník a bol preč. Veštec prešiel pol sveta, kým ho dostihol. Chlapča veštca nespoznalo a vráví: - Dobrý človek, a ty kdeže ideš?

- Idem si službu hľadať.

- A či sa rozumieš koňom?

- Akože by nie, - vráví veštec, - sám som mal jedného.

Chlapča sa zaradovalo, že našlo sluhu a priviedlo veštca do svojho zámku. Tam mu ukázalo maštaľ, aby mu v nej deň čo deň koňa riadiel. A veštec to robil poctivo, akoby ten kôň bol jeho vlastný, nuž po čase mu malý čarodejník vráví: - Chcel som slnkového koňa, mám ho. Teraz by som chcel kňažnú, čo býva uprostred mora v zámku na topoli, vyrastajúcim až po samé nebo. Choď a priveď mi ju!

Čo mal veštec robiť? Zadovážil si loď, naložil na ňu stužky, ručníky a šaty od výmyslu sveta a pobral sa za kňažnou.

- Či je to na predaj? - vykukla kňažná zo svojho zámku, keď veštec rozvešal po lodi celú tú parádu.

- Na predaj i na prezretie, - odvetil veštec. - Len nech sa páči dolu. Dám lacno.

Kňažná neodolala toľkej kráse. Zišla na lod', a kym sa prehŕňala v tých šatkách a ručníkoch, veštec ponoril do vody veslá a zamieril, odkiaľ prišiel. - Viem, komu ma vezieš, - hlesla smutne kňažná, - ale ja by som radšej šla za toho, komu patrí slnkový kôň. - Ak sa dozvieš, v čom spočíva čarodejníkova moc, - hovorí jej veštec, - môže byť tak, ako si želás.

Medzitým konečne priplávali k brehu. Čarodejné chlapáčiky ich už tam netrpezlivovo čakalo, a keď zazrelo prekrásnu kňažnú od potešenia skákal, škrieckalo ako straka. Ani nevedno, aký vyjavilo, že v horách za zámkom stojí veľký strom, pod stromom sa pasie jeleň, v tom jeleňovi je kačka a v tej kačke zlaté vajce. - A vo vajci, - ľapotalo chlapáčiky ďalej, - je všetka moja moc. Ale ty to, duša moja, nikomu nepovedz a bude nám hej, budeme sa nosiť na slncom koni.

Lenže kňažná nemilčala. Len čo malý čarodejník zaspal, šla za veštcom a všetko mu povedala. Veštec šiel do hory, pod veľkým stromom zastrelil statného jeleňa, vypáral z neho zázračnú kačicu a z kačice vajce. Vajce vypil na dúšok a bolo po čarodejníkovej moci. Potom šiel do zámku, kňažnú vysadil na slnkového koňa a pobral sa naspäť do tmavej krajiny. Ako sa k nej približoval, blesky zo slnkového koňa prežarovali tmu. Ľudia od radosti, že zas bude ako prv, hrnuli sa im v ústrety a ten, čo letel, akoby mal krídla, bol sám kráľ. No potom, keď dobehol, nevedel, či si má skôr obzerať slnkového koňa a či krásnu kňažnú. Nuž bolo to víťania, bolo to radosť! Milého veštca by boli najradšej na rukách nosili, chválami zasýpali, ba kráľ mu chcel prepustiť polovicu kráľovstva. Lenže veštec neprijal nič. - Pre mňa je nadovšetko moja kniha, - povedal naposledy kráľovi. - Čo som ti z nej výčital a čo som ti dovedol, to si maj a kraľuj šťastne. S tým sa odobral a odišiel preč. A tí dva? Žiaria šťastím, že v ich krajine je videno, akoby naozajstné slnce svietilo.

MAĽUJTE S NAMI

Milé deti, spočítajte, koľko vtáčích búdok je v rozprávkovom lese, koľko vtáčikov prilieta a koľko vtáčikov sedí v búdkach. Počty zapísť do pripravených okienok a porovnajte. Obrázok vyfarbte a pošlite nám do redakcie. Z posledných prác sme vyžrebovali: Annu Šíškovičovú z Kacvína a Améliu Silanovú z Jurgova.

ČO JE TO?

**Na stromčeku visí domček,
Ten domček však nemá zvonček.
Zrniečka pre vtáčikov skrýva,
Vždy keď tuhá zima býva.
Čo je to?**

**Z oblohy sa sype perie,
Kde sa vzalo, nikto nevie.
Po tom perí, milé deti,
Na sánočkách rýchlo zletím.
Čo je to?**

**Chvost mám ako vidlica, dlhé úzke krídla,
Na stromoch a na drôtoch sedleť som si zvykla.
Keď na jeseň odletam do ďalekých krajín,
Každý školák poriadny, aktovku si balí.
Kto som?**

JANA BELAŠIČOVÁ

ŠPORTOVKYŇA

Húka sova na konári,
že polievku dobrú varí.
Zje z nej jednu naberačku,
pôjde hneď na lyžovačku.

MALÉ SÁNKY

Kričí vrabec svojej mame,
že má asi sánky malé.
Pomalé sú, ach, jaj, beda,
sánkovať sa takto nedá.

HAVRANOVE STAROSTI

Havran Edo hlasno kráka,
nemá čo dať do zobáka.
O chvíľu už kôrku stíska,
veselo si zrazu píska.

UZIMENÁ SÝKORKA

Vonku zimný vietor fúka,
sýkorka si líčka šúcha.
Silný mráz ich vyštípal,
červenú im farbu dal.

UPRATOVÁČKY

Sýkorky na konár zlietli,
na krídlach si nesú metly.
Odhrabávať idú snežik,
aby mohli zimu prežiť.

FUTBALISTA '2003

Kdesi v 90. rokoch za najlepšieho basketbalistu sezóny v NBA zvolili Charlesa Barkleya. Keď však preberal cenu, povedal: - *Ďakujem za toto vyznamenanie, priatelia, ale aj tak je najlepší Michael Jordan. Vy to viete, aj ja to viem.* Keby sme to prenesli na futbalovú pôdu, zhodneme sa, že najlepší sú Z. Zidane a Ronaldo, ale občas treba predsa vyznamenat' aj niekoho iného.

Za najlepšieho futbalistu roka 2003 uznali európski novinári v súťaži magazínu France Football Pavla Nedvěda, českého záložníka hrajúceho v Juventuse Turín. Zidane v tejto súťaži obsadiл пiate miesto a Ronaldo jedenáste. Za čo sa P. Nedvědovi dostalo tak veľkej pocty? Za roky dobrej hry, neústupčivosť, zádrapčivosť, nevyčerpateľné sily, veľmi dobré nahrávky, no a za občas strieľané góly. V nepárných rokoch, keď nie sú majstrovstvá sveta, ba ani majstrovstvá Európy, chýbajú veľkí hrdinovia a vtedy najvyššie pocty pripadnú aj takým futbalistom ako Nedvěd – nie umelcom, ale najvyššej triedy remeselníkom.

Medzinárodná kariéra 31-ročného odchovanca klubu Skalná Cheb sa začala v r. 1996, po majstrovstvách Európy v Anglicku, kde českí reprezentanti obsadili druhé miesto. Vtedy Nedvěd stiahol do klubu Lazio Rím vtedajší tréner Lazia Zdenek Zeman. Fanúšikovia Lazia nazvali Pavla „oceľovým robotom“, čo výstižne zodpovedalo jeho štýlu hry.

Pavel Nedvěd vybojoval s klubom Lazio titul majstra Talianska, dvakrát Pohár Talianska, Pohár víťazov pohárov, Superpohár, ba hral aj vo finále Pohára UEFA. V roku 2001 Nedvěd predlžil zmluvu s rímskym klubom o 3 roky, ale už o niekoľko dní bol hráčom iného známeho talianskeho klubu Juventus Turín. Aby ho nahovorili na prestup do slávneho Juve, súkromným lietadlom prileteli do Prahy čestní predsedovia klubu Gianni a Umberto Agnelliiovci. S klubom Lazio sa nemuseli dlho jednať, keďže klauzula v zmluve týkajúca sa odchodu z klubu bola vyhodnotená na 35 miliónov eur. Juventus po predaji Zidana do Realu Madrid mal takúto sumu.

Dnes nikto neľutuje toto rozhodnutie. Juventus už s Nedvědom v zostave vybojoval dvakrát titul majstra Talianska. Vlani sa dostał do finále Ligy európskych majstrov, kde prehral pokutovými kopmi s AC Milan, lenže Nedvěd vtedy nehrál, keďže bol skôr za niekoľko žltých kárt vyradený na jeden zápas, práve ten. – *Cbcem ešte vybrať Ligu európskych majstrov, - povedal nedávno, - a zabrať vo finále majstrovstiev sveta s českým národným mužstvom.*

P. Nedvěd má manželku Ivanu a dcéru i syna, ktorí majú mená podľa rodičov. Má ich veľmi rád. Je domasedom a preňho najdôležitejšími kusmi nábytku sú posteľ a televízor. – *Keď obzerrám svoje zápasy v televízii, - hovorí, - nemožem sa načudovať, že ten v okienku a ja, to sú tí istí ľudia. Som predsa pokojný človek a neviem, odkiaľ sa u mňa berie taká agresivita na ibrisku.* Zarába ok. 5 mil. eur a značné sumy vydáva na dobročinné ciele. (js)

Janica Kosteličová

Hviezdy svetovej estrády

CASSANDRA WILSONOVÁ

Je to oblúbená hviezda amerických milovníkov hudby, ba aj kritiky. Často je priam vymenovať všetky ceny a tituly, ktoré dotečne dostala: titul speváčky roka, najdôležitejšej vokalistky posledných desiatich rokov, ceny Grammy a Edison Award atď. Je nielen vynikajúca interpretka, ale aj schopná skladateľka, ktorej skladby si získaли vysoké uznanie kritiky. Spieva zo srdca a chýta za srdce tisíce poslucháčov, nezávisle od toho, aké sú ich štýlistické záľuby.

Cassandra Wilsonová, dcéra gitaristu a basistu Hermana Fowlkesa, zaspievala prvý raz na predškolskej slávnosti svojho brata. Mala vtedy päť rokov. Keď skončila deväť, začala sa učiť hrať na klavír a gitaru. V strednej škole založila rhythm-bluesovú skupinu, v ktorej hrali čierni a bieli žiaci. Po absolvovaní vysokej školy v Jackson odišla do New Orleansu, kde pracovala v miestnej televíznej stanici. Tam spoznala saxofonistu E. Turbintonu, ktorý usmernil jej záujmy z folkového kruhu J. Mitchella a J. Taylora na ozajstný džez Shirley Hornovej, Sarah Vaughanovej a Betty Carterovej. Až po odchode do New Yorku začala spievať v džezovom štýle s hudobníkmi avantgardného hnutia M-Base: S. Colemanom, R. Eubanksom a G. Osbym. Na prelome 80. a 90. rokov nahrala sedem platní v nezávislom štúdiu JMT, ale nadalej bola neznáma širšej verejnosti. Až ďalšie albumy vydávané od r. 1993 vo výrobni Blue Note, ako napr. *Blue Light 'til Dawn* a *New Moon Daughter*, jej priniesli svetovú popularitu a postavenie kráľovnej džezového spevu. Napriek miliónovému nákladu sa všetky jej platne rýchle vypredali. Prednedávnom nahrala nový album *Glamoured*, ktorý tzktiež vzbudil obrovský záujem poslucháčov. Vyzerá na to, že zatiaľ niesie takú individualitu, ktorá by ju dokázala detronizovať. (js)

PULÓVER S OSMIČKAMI

Veľkosť: č. 50-54

Materiál: 750 g hnedej vlny zn. Perleta luxus

Ihlíce: č. 3,5 a 4,5, okrúhla ihlica č. 3,5

Skúšobná vzorka pre hl. džerzej: 10 x 10 cm = 19 očiek x 27 riadkov

Vzory: **vzor 2/2** – líc: striedať 2 hladké a 2 obrátené očká, rub – ako sa očká javia,

tunelový vzor: pletieme vzorom 1/1 tak, že pletieme hladké očká a obrátené preberáme s vlnou vpred. Taktô pletieme rub a líc

hladký (hl.) džerzej - líc hladké očká, rub obrátené očká;

obrátený (obr.) džerzej – líc obrátené očká, rub hladké očká;

vzor č. 1 a č. 2 – podľa nákresov.

Predný diel: Začneme na ihliciach č. 3,5 na 116 očiek a 6 cm upletieme vzorom 2/2. V poslednom riadku (r) patentu rovnomerne priberieme 30 očiek. Pokračujeme na ihliciach č. 4,5 a pletieme nasledovne: 1 okr. očko, 4 x opakujeme (2 očká obr. džerzej), 6 očiek vzor č. 1, 3 očká obr. džerzej, 14 očiek vzor č. 2, 2 očká obr. džerzej, 6 očiek vzor č. 1, 3 očká obr. džerzej, 4 očká hl. džerzej, 1 okr. očko. Na rozšírenie rukáva priberieme po oboch stranách v každom 5. riadku 24 x 1 očko. Pribraté očká pletieme hl. džerzejom. Končíme vo výške 56 cm.

Zadný diel: Pletieme ako predný. Na priekrčník uberieme vo výške 73 cm stredného 24 očiek a po stranach 1 x 5, 1 x 4 a 1 x 3 očká. Ukončíme vo výške predného dielu.

Rukávy: Začneme na ihliciach č. 3,5 na 52 očiek a 6 cm upletieme vzorom 2/2. V poslednom riadku (r) patentu rovnomerne priberieme 12 očiek. Pokračujeme na ihliciach č. 4,5 a pletie-

me nasledovne: 1 okr. očko, 4 očká hl. džerzej, 3 očká obr. džerzej, 6 očiek vzor. č. 1, 3 očká obr. džerzej, 6 očiek vzor č. 1, 2 očká obr. džerzej, 14 očiek vzor č. 2, 2 očká obr. džerzej, 6 očiek vzor č. 1, 3 očká obr. džerzej, 6 očiek vzor č. 1, 3 očká obr. džerzej, 4 očká hl. džerzej, 1 okr. očko. Na rozšírenie rukáva priberieme po oboch stranách v každom 5. riadku 24 x 1 očko. Pribraté očká pletieme hl. džerzejom. Končíme vo výške 56 cm.

Zostavenie: Diely zošíjeme. Na okrúhu ihlicu naberieme okolo priekrčníka 162 očiek

a pletieme nasledovne: stredné 4 očká pletieme obrátené, zostávajúce očká vzorom 2/2 (pretože pletieme dookola, striedame stále 2 očká hl. a 2 očká obr.). Po oboch stranach stredných 4 obr. očiek uberieme v každom 2. r. 8x1 očko a v 17. riadku patentu ukončíme. Hladké očká uberáme tak, že spletieme 2 očká spolu hladko, obrátené očká uberáme tak, že spletieme 2 očká spolu obrátené.

(Podla: Ručné práce č. 2/2003)

■ - hladko

■■■■■ - 6 očiek krížiť vľavo: 3 očká na pom. ihl. pred prácu, nasledujúce 3 očká hladko, 3 očká z pom. ihl. hladko

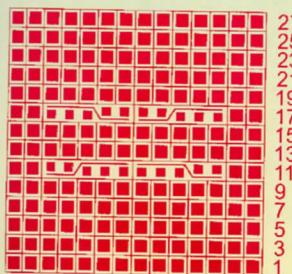
■■■■■

- 5 očiek krížiť vpravo: 2 očká na pom. ihl. za prácu, nasledujúce 3 očká hladko, 2 očká z pom. ihl. hladko

■■■■■

- 5 očiek krížiť vľavo: 3 očká na pom. ihl. pred prácu, 2 očká hladko, 3 očká z pom. ihl. hladko.

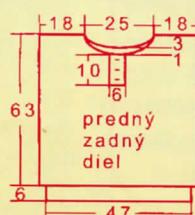
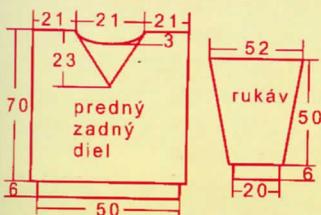
Vzor č. 2

Vzor č. 1

Párne riadky
pletieme obrátené

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

ZEMIAKOVÉ LOKŠE

800 g zemiakov, 150 g krupicovej mýky, 60 g masti 60 g maku, 60 g práškového cukru, voda, sol.

Umyté, uvarené zemiaky olúpeme, pretlačíme, pridáme múku, soľ a vypracujeme cesto. Rozdelíme ho na kúsky, ktoré na pomúčenom lopári rozvalkáme do kruhu na hrúbku stiebla a pečieme na horúcej čistej platni. Upečené lokše pomastíme rozpustenou mastou, posypeme zomletým makom s cukrom a stočíme. Namiesto maku môžeme lokše posypať zomletými orechmi alebo potrieť slivkovým lekvárom.

ZAPEKANÉ VAJCA SO ZEMIAKMI

400 g zemiakov, 20 g masla, 1 dl mlieka, 100 g šunky, údeného mäsa alebo údeného bôčiku, 4 vajcia, sol, zelený petržlen.

Očistené, uvarené zemiaky pretrime, pridáme maslo, vriace mlieko a vypracujeme na hladkú kašu. Dáme ju do vymestenej nákypovej formy tak, aby stred zostal voľný. Do prostriedku dáme posekanú údeninu, z bielkov ušľahaný tuhý sneh, do ktorého sme zamiešali žltky, posypeme posekaným zeleným petržlenom a zapečíme. Pokrm podávame vo forme.

HUSÁRSKE PEČENÉ

300 g hovädzieho mäsa z pleca, 40 g masti, 100 g salámy, 20 g hladkej mýky, sol, červená paprika, voda.

Mäso v celku a posekanú salámu opečíme na masti, pridáme červenú papriku, posolíme, podlejeme vodou a dusíme. Pred dodusením dáme odkryté do rúry a dopečíme. Nakoniec mäso vyberieme, štvavu zaprášime múkou a povaríme. Podávame s ryžou, knedlou, tarhoňou, šúlancami alebo rezancami.

OBLÍČKOVÁ POLIEVKA

120 g obličiek, 30 g masti, 30 g cibule, 120 g koreňovej zeleniny, voda, sol, červená paprika, čierne korenie, zelený petržlen alebo pažitka.

Na zapenenú cibuľu pridáme červenú papriku, očistené, pokrájané

obličky, popražíme, zalejeme vodou a dusíme. Neskoršie pridáme očistenú, pokrájanú zeleninu, osolíme, okoreníme, dolejeme vodou a dovaríme. Do hotovej polievky pridáme posekaný zelený petržlen alebo pažitku. (obličky čistíme tak, že ich naplocho rozkrojíme, močové kanálky vyrézeme, pokrájame a vriacou vodou niekoľko ráz sparíme).

ŠALÁTY

ŠALÁT Z KÝSLEJ KAPUSTY

600 g kyslej kapusty, 100 g cibule, 20 g údenej slaniny, 20 g cukru, voda, sol, ocot.

Vriacu vodu s octom, soľou a cukrom vylejeme na kapustu s pokrájanou cibulou. Prikryjeme ju a necháme vychladnúť. Potom ju premiešame a polejeme rozprázenou údenou slaninou, pokrájanou na kocky. Cibulu môžeme pridať aj po sparení kapusty, avšak sparená je chutnejšia.

MÚČNIKY

JABLKOVÝ NÁKYP

300 g žemlí (asi 6 kusov), 3 dl mlieka, 500 g jabĺk, 60 g práškového cukru, trocha mletej škorice, 70 g masla, 40 g hrozienok, 30 g mandľí alebo orieškov, 1 vajce, 1 dl mlieka na zaliaťie, maslo a strúhanka na formu.

Žemle alebo rožky nakrájame na plátky a dobre navlhčíme mliekom. Tortovú formu alebo kastról vymastíme a vysypeme strúhankou. Potom do nej striedavo kladíme vrstvu navlhčených žemlí a vrstvu očistených jabĺk, pokrájaných na plátky, posypeme cukrom zmiešaným so škoricou, hrozienkami, posekanými mandľami alebo orieškami, na to položíme opäť pokrájanú žemľu, pokvapkáme roztopeným maslom a pridáme jablká, cukor so škoricou, hrozienka, mandle alebo oriešky. Nakoniec uložíme vrstvu žemlí, všetko pokvapkáme maslom a zalejeme mliekom, v ktorom sme rozšľahali vajce. Pečieme v miernie teplej rúre asi 40 minút. Počas pečenia nákyp polievame zvyškom mlieka rozšľahaného s vajcom. (jš)

VETERINÁR

ZAPALENIE MÓZGU U OWIEC

Zapalenia mozgu u oviec sú častejšie niž si powszechnie przypuszcza. Przypadki zapaleń mózgu wcześnie i należycie rozpoznane pozwalają na szybkie ich zwalczanie. Jako przyczynę zapaleń przyjmuje się: porażenia słoneczne, cieplne (długie przebywanie w dusznej i gorącej owczarni), urazy mechaniczne, ropowice, nowotwory oraz pasożyty mózgu. Dalszymi przyczynami zapaleń mózgu mogą być zapalenia wtórne na tle innych chorób np. biegunki. W zależności więc od przyczyn wywołujących schorzenie, zapalenia mózgu można podzielić na niezakaźne i zakaźne.

Najczęstszą przyczyną niezakaźnego zapalenia mózgu są błędy żywieniowe. Wywołać go mogą zatrucia substancjami trującymi znajdującymi się w paszy – w ziemniakach, grycze, łubinie, wskutek zatrucia grzybkami roślin, pleśniami, stęchłym sianem a następnie niektórymi jarzynami. Objawy mózgowe występują również u zwierząt, gdy są one trzymane długo na ubogim żywieniu. Z objawów na pierwszy rzut oka widać podniecenie, rozszerzenie żrenic, oczy zaczernione. Często też odwrotnie, może wystąpić apatia, wyginanie głowy na bok i silne ślinienie się. Zauważa się też zgrzytanie zębami, chwiejny chód, ruchy maneżowe. Jagnięta nie mogą znaleźć matek. Po pewnym czasie występują drgawki, zwierzęta przewracają się, trzymają głowę wygiętą ku tyłowi i wywracają oczami. Tętno i oddych są wtedy zwolnione a oddawanie kału i moczu wzmożone. Śmierć następuje wśród drgawek lub śpiączki. Przy słabszym zatruciu dochodzi do wyleczenia, jednak pozostaje jeszczere przez pewien okres czasu charakterystyczne otępienie i niechęć do jedzenia. Ciężko chore zwierzęta należy poddać ubojowi. Lżej chore należy trzymać w chłodnej, przewiewnej owczarni i stosować okłady na głowę ze śniegu, lodu lub zimnej wody, upusty krwi, środki przeszczyszające i uspokajające oraz uregulować dietę. W okresie dochodzenia do zdrowia należy zwierzęta otaczać troskliwą opieką, a w żywieniu unikać nieodpowiednich pokarmów.

CHOROBY CZERWIU

Choroby te stwierdza się łatwo po oznakach zewnętrznych bezpośrednio w pasiece przy szczególnym przeglądaniu. Czerw zajmuje zazwyczaj środek plastru i ma owalny kształt. Dookoła gniazda rozmieszczany jest pyłek, a jeszcze dalej od środka – z początku płynny i odkryty a później zasklepiony miód. Plaster gniazdowy w miarę wylegu coraz to nowych pokoleń ciemnieje. Stare plastry stają się ciemnobrunatne. Zdrowy czerw jest zwykle w jednym wieku. W stadium jajeczek i larwy posiada białą, oleistą i wilgotną powierzchnię. Chorze i obumarłe jajeczka, larwy i poczwarki przestają się rozwijać i dlatego łatwo je odróżnić od normalnego czerwów. Obumarłe larwy tracą swój połysk, ciemnieją i wydzielają niekiedy zgniły zapach. Stadium jajeczka trwa trzy dni. Pierwszego dnia ustawione jest ono pionowo w stosunku do dna komórki, w drugim dniu przechylając się na bok, a w trzecim leży poziomo. Po złożeniu jajeczko nie wykazuje szczególnów budowy zarodka. Szczegóły te są widoczne dopiero w dalszych fazach. Przed wykluciem się larwy pszczoły mamki składają mleczko. Larwa rozwija się w ciągu pięciu dni a potem przeobraża się w poczwarkę. Przy przeglądzie ramek należy zwracać uwagę na puste komórki, na wklesłe i pociemniałe wieczka zasklepionego czerwów. Jeśli czerw nie choruje, to puste komórki spotyka się rzadko. W przypadku zakaźnych chorób czerwów spotyka się wiele pozornie pustych komórek, wskutek obumarcia larw z powodu choroby. Obumarłe larwy są usuwane przez pszczoły albo też wysychają i stają się trudno widoczne. Choroby czerwów dzieli się na zaraźliwe i niezaraźliwe. Do niezaraźliwych zalicza się: zasuszenie jajeczek, obumarcie jajeczek i czerwów, zazębiony i garbaty czerw. Do zaraźliwych natomiast należą: zgnilec amerykański i europejski, czerw workowaty, czerw kamienny i czerw wapienny.

Pierwsze trzy choroby zakaźne zwalcza się przez przeniesienie pszczołów do odkażonego ula. Dorosłe pszczoły zbiegają się do rojnice i trzymają w niej przez dwa dni bez pożywienia w chłodnym pomieszczeniu. Później umieszcza się je na ramkach ze sztuczną węzą w odkażonych ulach. Natomiast czerw kamienny i wapienny zwalcza się przez usunięcie plastrów z zakażonym czerwem. (jš)

REKLAMACJE NA POCZTCIE

Jeśli wysłany list nie trafił do adresata, to reklamację powinien złożyć nadawca listu po upływie 14 dni od nadania go. Do tego terminu nie wlicza się dni ustawowo wolnych od pracy. Natomiast reklamacja nie może zostać złożona później, niż po upływie 12 miesięcy od dnia nadania. Gdybyśmy reklamację nawet nie dostarczonego listu poleconego złożyły przed upływem 14 dni, to poczta ma prawo jej nie przyjąć. Reklamacje składa się na piśmie, ustnie do protokołu albo w formie elektronicznej. Reklamacje listu poleconego, który nie dotarł do adresata, ma prawo złożyć także sam adresat. Powinien on wówczas dołączyć na piśmie oświadczenie nadawcy o tym, że zrzeka się on prawa dochodzenia roszczeń i przekazuje je adresatowi. W przypadku zaginięcia przesyłki poleconej mamy także prawo domagać się odszkodowania finansowego. Jednak jego wysokość musimy określić na piśmie. Gdyby list polecony doszedł uszkodzony lub coś z jego wartości zginęło, to wówczas adresat powinien złożyć reklamację bezpośrednio przy przyjęciu listu, choć może też zostać złożona także później. Jednak pod warunkiem, że bezpośrednio po jej przyjęciu adresat złoży na piśmie oświadczenie, iż stwierdza takie uszkodzenie albo ubytki w wartości przesyłki. Wówczas reklamację należy złożyć najpóźniej przed upływem 12 miesięcy, licząc od dnia nadania przesyłki. Wszystkie reklamacje składają się w rejonowym urzędzie pocztowym.

PRAWA KOBIET I PENSJE W UE

Unia Europejska szczególną wagę przywiązuje do równouprawnienia kobiet i ich ochrony przed dyskryminacją. Surowo zabrania m.in. określania płci w ogłoszeniach i przy wyborze kandydatów do pracy. Prawa kobiet związane z rodzicielstwem są już w Polsce w większości zgodne z przepisami UE. Np. długość urlopu macierzyńskiego wynosi 16 tygodni (minimum wymagane przez Unię to 14 tygodni). Wchodzą też w życie przepisy zabraniające mobbingu w pracy (psychicznego dręczenia pracownika). Kobiety i organizacje kobiece będą mogły także bronić swoich praw przed sądami europejskimi.

Wejście Polski do Unii nie będzie mieć wpływu na wzrost czy też obniżenie naszych pensji. W

każdym kraju członkowskim bowiem firmy i instytucje wypłacają wynagrodzenia według obowiązującego w danym kraju prawa pracy. Fakt, że za tę samą pracę w innym kraju członkowskim płaci się więcej niż w Polsce, nie ma żadnego znaczenia. W krajach UE obowiązuje zasada: wysokość wynagrodzenia zależy od poprawy sytuacji gospodarczej bądź rewaloryzacji płac w danym kraju. Po wejściu do Unii pracodawcy w Polsce powinni jedynie przestrzegać zasady, że kobietom i mężczyznom płaci się tyle samo za tę samą pracę.

ILE ZA CHOROWE?

Pracodawca ma prawo nie wypłacić nam pieniędzy za pierwszy dzień zwolnienia lekarzskiego, ale pod warunkiem, że trwa ono nie dłużej niż 6 dni. Jeżeli nasza choroba okaże się poważniejsza i piątego dnia zwolnienia lekarz przedłuży nam je o kolejne dni, to już nie będzie to krótkie zwolnienie. Gdy bezpośrednio po 5-dniowym zwolnieniu dostarczyliśmy kolejne, to jego długość zostaje zsumowana. Tym samym pracodawca musi wypłacić nam wynagrodzenie łączne za wszystkie dni. Jeżeli przed dostarczeniem drugiego zwolnienia nasz zakład pracy naliczył nam już wynagrodzenie za czas choroby, będzie musiał dokonać korekty oraz wyrównać potrącone wynagrodzenie za pierwszy dzień choroby.

WARTO WIEDZIEĆ

– Gdy chcemy zmienić dziecku imię, które już zostało wpisane do aktu urodzenia, z wnioskiem muszą wystąpić obydwie rodzice. Wniosek taki składany jest do kierownika urzędu stanu cywilnego. Powinien być sporządzony na piśmie i złożony w terminie nie dłuższym niż 6 miesięcy od daty wystawienia aktu urodzenia. W takim trybie można dziecku zmienić imię tylko jeden raz. Rodzice powinni zaproponować od razu nowe imię dla swojego dziecka. Nie można jednak nadać dziecku więcej niż dwa imiona. Nie powinny one być ośmieszające, nieprzyzwoite, w formie zdobniastej. Imię powinno również umożliwiać rozpoznanie płci dziecka. (jš)

RYBY (19.2.–20.3.)

Čaká ťa nepríjemný zážitok, ktorý ťa však nevyvedie z rovnováhy. Neobracaj sa chrbtom k ľuďom, ktorí ti chcú v tažkých chvíľach pomôcť, aj keď teraz by si najradšej chcel byť sám. Spoločnosť dobrých priateľov môže byť liekom na tvoje trápenia.

BARAN (21.3.–20.4.)

Si plný energie, ktorú práve potrebuješ. Čaká ťa totiž veľa práce – v zamestnaní i doma, kde sa musíš pustiť do dlho odkladaných úprav a zariadovania bytu. Je to najlepší čas na takéto práce, tým viac, že na domáce investície budeš môcť venovať aj neočakávaný príjem.

BÝK (21.4.–20.5.)

Máš plnú hlavu starostí a komplikácií v rodinnom živote spôsobených nemocou kohosi blízkeho, ktorý viac než inokedy potrebuje tvoju pomoc a starostlivosť. Všetko iné musíš nechať. Ostatne nebude to trvať večne. Iste dohoníš to, čo si teraz zanedbal.

BLÍŽENCI (21.5.–21.6.)

Čo by si povedal na krátku dovolenku na lyžiach alebo na inú fyzickú aktivitu? Tvoje sedavé zamestnanie a zlý stav nervov v poslednom čase sú varovným signálom, že vo svojej životospráve musíš niečo zmeniť. Bol by to dobrý začiatok nového spôsobu života.

RAK (22.6.–22.7.)

Žiješ akoby v neskutočnom svete a snažíš sa izolovať od reality, ktorá nie je vždy najpríjemnejšia. Budeš sa však musieť odtrhnúť od televíznej obrazovky a vlastných predstáv a pozrieť sa problémom priamo do očí. Nenahováráš si, že to nedokážeš. Máš iste dosť sily!

LEU (23.7.–23.8.)

V tomto mesiaci vyvrcholia finančné tažkosti tiahnuče sa od Vianoc. Potom nastane obrat a nečakaný príjem budú výhra ti pomôžu prekonať najhoršie. Nauč sa žiť s ceruzkou v ruke, aby sa podobné tažkosti neopakovali. Máš totiž sklon k ľahkomyselnému vydávaniu peňazí.

PANNA (24.8.–23.9.)

Známost zo silvestrového plesu sa pekne rozvíja. Zdá sa, že je to niečo viac, než flirt. Porozmýšľaj, či v rôznych zlomyselných klebetáčoch na tvoju tému nie je zrunko pravdy. Navyše nezabúdaj, že okrem srdcových problémov máš aj iné povinnosti.

VÁHY (24.9.–23.10.)

Nový rok sa nezačal najlepšie, v práci nervozita a neistota, čo bude ďalej. Situácia sa však ukludní a môžeš plánovať do budúcnosti. Pouvažuj, či chceš svoje plány viazať s doterajším pracoviskom, alebo si pohľadať niečo nové, čo by ti poskytlo väčšie možnosti rozvoja.

ŠKORPIÓN (24.10.–22.11.)

Čaká ťa viac nepríjemných situácií: spor so šéfom, ktorý len čaká, aby si sa potkol, hádka s partnerom, menšia autonehoda a možno zlomená noha na zladovatej ceste. Ak sa ti podarí tento neštastný mesiac zdarne prečkať, potom už všetko pôjde lepšie.

STRELEC (23.11.–21.12.)

Máš okolo seba hodne neprajníkov, ktorí ti závidia úspechy v práci, láske a spoločenskom živote. Nepočúvaj ich jedovaté reči a ber všetko s úsmievom. Ak sa im nepodarí vyviest ťa z rovnováhy, prestane ich to baviť a dajú ti pokoj. Pozor na možné nachladnutie!

KOZOROŽEC (22.12.–20.1.)

Dobrý mesiac pre tých, čo chcú investovať bud samostatne podnikat. Naskytne sa ti možnosť nájsť spoločníka s väčšou hotovosťou, čo ulahčí štart. To všetko ti zaberie hodne času a úsilia, čo vyvolá výčitky rodiny, že ju zanedbávaš. Prvý zisk však rodinné ovzdušie ujasní.

VODNÁR (21.1.–18.2.)

Tvoja neustála neistota a váhanie v každej veci nemôžu priniesť nič dobré. Unáhlenosť škodí, ale nerozhadnosť je ešte horšia. Ak sa nezmeníš, prejde ti pred nosom každá príležitosť – postup v práci, pekné dievča, možnosť zárobku. Začni konečne veriť vlastným silám. (jš)

NÁŠ TEST

Čo viete o zdraví?

- Ako najlepšie zmeniť spôsob výživy, aby ste mohli minimalizovať riziko ochorenia srdca a ciev?
 - znížiť príjem živočíšnych tukov; b/ jest vajíčka najviac trikrát týždenne; c/ vypíti každý deň 6 až 8 poľárov vody; d/ jest viac ovocia a zeleniny, potom si občas možno dať aj zákusok.
 - Ktorý z nasledujúcich príznakov infarktu je pravdepodobnejší u žien než u mužov?
 - silná bolest v hrudi; b/ žalúdočná slabosť; c/ záchvat dusenia sa; d/ celková slabosť.
 - Čo nesmiete robiť, ak pocítite príznaky infarktu?
 - zavolať svojmu obvodnému lekárovi; b/ vziať si aspirín; c/ posadiť sa do auta a odviezť sa do nemocnice; d/ zavolať záchrannú službu prej pomoci.
 - Ak sa chcete zbaviť čo najviac tuku, v ktorom čase dňa treba cvičiť?
 - zrána je to učinnejšie; b/ krátko pred obedom; c/ neskoro popoludní; d/ o desiatej večer.
 - V boji proti poškodeniu buniek zohrávajú významnú úlohu aj antioxidanty. Ktoré z uvedených látok ich obsahujú najviac?
 - cesnak a zázvor; b/ vitamíny A, C a E; c/ vitamíny zo skupiny A a B; d/ vápnik.

SPRÁVNE ODPOVEDE

1a – Výskumy stále viac dokazujú, že najväčšie riziko ochorenia srdca a ciev sa skrýva v príliš vysokom podielе živočíšnych tukov v našej výžive. Preto platí odporúčanie, že denná dávka týchto tukov by nemala presiahnuť 30 % z celkového množstva kalórií priyatých za deň.

2b – Počas infarktu je u žien väčšia pravdepodobnosť, že budú trpieť aj žalúdočnou slabosťou, prípadne, že vracajú. Hoci aj ženy zvyknú pocíťovať tlak v hrudi a záchvaty dusenia sa, u niektorých postihnutých sa tieto príznaky nevyskytnú vôbec. Na rozdiel od mužov, kde sú práve tieto príznaky infarktu hlavné.

3c – Nesmiete si sadnúť za volant, musíte sa vyhýbať akejkoľvek námahe aj vtedy, ak máte len podozrenie, že môže ísť o infarkt. Avšak užtie malej dávky aspirínu v skorej fáze infarktu dokážateľne zvýšiť šancu na prežitie u oboch pohlaví. Netreba ho prehľtať, ale rozložiť. Hned treba volať zdravotnú službu prej pomoci.

4a – Včasné ráno je najlepšie na „ničenie“ tukov. Podľa výskumov, pri rannom cvičení sú už 2/3 spálených kalórií práve – tuky. Navyše ranné cvičenie urychluje aj metabolismus počas celého dňa.

5b – Vitamíny A, C a E patria medzi antioxidanty, čo znamená, že na seba viažu molekuly nazývane volné radikály. A tie, ak ich je privel'a, poškodzujú bunky, urýchľujú staranie a napomáhajú rozvijaniu chorôb ako sú ateroskleróza či rakovina. Skúste jeť ovocie a zeleninu päťkrát denne (5 jabĺk bud hrušiek denne alebo 5 polievkových lyžíc zeleniny), aby ste si zabezpečili dennú dávku potrebných vitamínov. Veľa antioxidantov obsahujú aj pomaranče a citróny. (jš)

MENO VEŠTI

ALBÍNA – jemné, verné, jasné a dôverné meno.

Žena s týmto menom pochádza z mnohodetnej remeselnickej alebo roľníckej rodiny. Najčastejšie býva jedináčka a nezriedka miláčik svojho otca, po ktorom zdedila charakter a krásu. Je pomerne vysoká a štíhla, s peknou súmernou postavou. Vcelku je pekná, múdra a atraktívna. Má veľmi pekné oči nezábudkovej farby bud' v odtieni morských hlbín alebo jesennej hnedosti, k tomu husté, svetlé alebo tmavo-zlatisté vlasy. Ženy s týmto menom sú najčastejšie energické, ambiciozne, dôvtipné a vytrvalé. Vyžaruje z nich vždy velká vnútorná sila, hoci zdánlivо pôsobia dojom jemných a slabých žien.

Albína je svedomitá, solídna, dôkladná, pracovitá a systematičká, pokojná a optimistická, a to aj napriek prechodným starostiam. V spoločnosti nikdy neukazuje svoje starosti a ani nehovorí o nich. Je trochu uzavretá do seba. Vďaka spomínamej pracovitosti sa učí dobre a dosahuje v živote pomerne veľké úspechy. Spravidla sa však neženie za pozlátkou, luxusom a majetkom, ale je spokojná s tým, čo má. V živote však má viac starostí, práce a námahy, ako šťastia a radosti. Ale nestáže sa, naopak, vie sa tešiť šťastím a úspechmi iných. Obvykle sa vydáva za múdreho a dobrého človeka a je dobrou manželkou a matkou. Býva z nej výborná pracovníčka, bystrá, dobrá organizátorka, ktorá dosahuje vysoké postavenie, keďže značne prevyšuje svojich spolupracovníkov. Je realistka, moderná, hoci na druhej strane trochu romantická, ale aj tradicionalistka. Máva jedno alebo dve deti, najčastejšie chlapcov, ktorí sa podobajú matke. Žije dlho, tak ako aj jej manžel. (jš)

- Chlapec sa má, ako vidíte, celkom k svetu...

- Moja žena ma klame.

- Ako to?

- Stále hovorí, že ak sa nepolepší, vyskočí z okna, a prosím, ešte stále nevyskočila.

■ ■ ■

Jeden mládenec sa postaví pred stánok s pohľadnicami a pýta sa predavača:

- Máte pohľadnice s textom „Mojej jedinej láske“?

- Isteže, - odvetí predavač.

- Dobre, dajte mi, prosím, pätnásť kusov.

■ ■ ■

- Voľakedy si mi hovoril, že som kráľovnou tvojho srdca, a teraz mi to už nehovoríš.

- Vieš, moja, po dvadsaťročnom manželstve som sa stal republikánom.

■ ■ ■

- Kedy sa konečne naučíš tak dobre varíť, ako tvoja mamička?

- Ked' ty, - odpovie manželka kludne, - budeš domov nosiť toľko peňazí ako môj otecko.

■ ■ ■

- Počul som, že ste kúpili kravu. Ste s ňou spokojní?

- Veľmi. Dáva denne deväť litrov mlieka.

- A čo s ním robíte?

- Tri litre vypijeme sami a desať predávame.

■ ■ ■

Zhovárajú sa dvaja priatelia:

- Moja žena chce schudnúť, nuž začala jazdit na koni, - vráví prvý.

- A aký je výsledok?

- Dosť prekvapujúci. Kôň schudol o desať kilogramov.

■ ■ ■

Malý Janko sa pýta:

- Mamička, ako sa rozmnožujú ježe?

- Opatrne!

■ ■ ■

Poddôstojníci medzi sebou:

- Čo si taký zamyslený? Máš nejaké starosti?

- Ale nie, iba sa nemôžem rozhodnúť, či sa mám zúčastiť na svadbe.

- A kto ťa pozval?

- Moja snúbenka.

Verite snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to po-kladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám sníval:

- Kabát, svetly – cítite sa neuznávaný; čierny – čoskoro vás čaká úspech v práci; mať oblečený pekný a drahý kabát – čaká vás väčší finančný príjem (odmena, dedičstvo a pod.); pritesný kabát – niekto vás bude ohovárať; mať oblečený roztrhaný kabát – dostanete sa do finančnej tiesne, dostať do daru – občasťná vás cudzí človek; prat kabát – oženíte sa s pracovitou ženou; kabát plný flákov – ohováračky; obliekať si ho – veľká radosť v súkromnom živote.

- Kachle, rozpálené – veľký úspech; ohreváť sa pri nich – blahobyt v blízkej a ďalšej budúcnosti; studené – strata toho, čo je najpotrebnejšie; padajúce – utrpíte škodu; stavať kachľovú pec – pokojná staroba; veľmi krásne kachle – blahobyt v blízkej budúcnosti; popaliť sa pri kachliach – niečo otrásie vašu sebadôveru; kúriť v kachliach – príjemné rodičné ovzdušie.

- Krovie – musíte prekonáť prekážky; zelené a kvitnúce – vaša náklonnosť bude opäťovaná; od-pratávať – úspech v láske.

- Krt v záhradke – niekto vás chce ukriďiť; kruh okolo mesiaca vidieť – hanba a potupa.

- Kunu vidieť – musíte sa chrániť pred zlodajmi; kúzelný prútik – skrýva sa vo vás veľká sila.

- Kvapky – budeťe prelievať slzy; kvety, veľké množstvo – zásnuby alebo sňatok v rodine; trhať ich – šťastie vás opustí; dostať od priateľov či partnera – čaká vás verné priateľstvo; pestovať kvety – väčší finančný príjem, pocta, uznanie, vyznamenanie; robiť kyticu – veľká radosť v rodine; zvädnuté kvety – menšia nemoc v rodine. (jš)

MÁG VYHLADOL. Americký mág a iluzionista David Blaine (na snímke), ktorý nevedno prečo viel 44 dní a nocí zavesený sám v sklenej kľetke nad londýnskou Temžou, sa po „vyslobodení“ doslova zrútil. Schudol neuveriteľných 27 kilogramov a jediné, čo posledné dni „väzenia“ zamestnávalo jeho myseľ, bola neznesiteľná chuť na omeletu. Aj tú si však bude musieť ešte určitý čas odoprieť, lebo okamžitá konzumácia jedla ho mohla zabít.

ZÁZRAČNÝ SKOK. Zatiaľ neznámy muž dokázal to, čo sa doteraz nikomu nepodarilo. Skočil z kanadskej strany Niagarských vodopádov hlavičku do rozbúrených vôd a po takmer šesťdesiatmetrovom skoku na chvíľu zmizol pod hladinou vody, aby sa zakrátko vynoril a vyplával na breh. Hoci odvážlivcovi sa skutočne nič nestalo, po skoku sa ho ujali privolaní zdravotníci.

REKORDMAN V POTÁPANI. Neapolčan Giancarlo Bellingrath (na snímke) vytvoril nový svetový rekord v potápaní, keď vydržal pod vodou bez kyslíkového prístroja 12 minút 47 sekúnd!

MARIAH OHROMUJE. Súkromným lietadlom s deviatimi bodyguardami a početnými kuframi priletela do Monaka americká speváčka Mariah Careyová, ktorá bola najväčšou hviezdou galavečera. V Monte Carle prevzala od monackého princa Alberta za 100 miliónov predaných platní diamantovú cenu. Hostia večera však nestačili obracať oči za ňou, keď vystúpila v odvážnych šatách (na snímke) od najslávnejších svetových návrhárov. Aj nasledujúci viedenský koncert Mariah poňala ako módnu šou. Diváci väčšmi obdivovali jej telo, než hlas. Našla nový spôsob, ako sa znova dostat' na výslnie?

KOLT PREKLIATO NÍKOLOVSKO. Perkusné zbrane vyrábal legendárny Američan Samuel Colt, ktorý si svoj prvý revolver dal patentovať v roku 1835. Coltova spoločnosť prosperovala najmä počas vojny Severu proti Juhu, keď sa predalo výše tristotisíc kusov perkusných revolverov. Koltom z roku 1873, ktorý sa nosil za pásom, údajne na divokom západe zabili viac ľudí než akýmkoľvek iným revolverom. Vyrábal sa až do roku 1941.

PES, DRAHÝ PRE ČÍŇANOV. S rastúcim blahobytom si môže čoraz viac Číňanov dovoliť chovať psa. No úrady sú prísne, žiadnen štvornohý miláčik nesmie byť vyšší ako tridsať päť centimetrov. S dogou by bol rýchly koniec, a tak im nezostáva nič iné, ako si vybrať pekinského palácového psíka, čivavu, malého pudlička či trpasličieho špica. Napriek malému vzrastu nie je zviera lacnou záležitosťou, majitel musí zaplatiť asi 700 eur pri prvnom prihlásení, neskôr 300 eur ročne. Veľa bohatých Číňanov však kupuje svojim miláčikom kvalitné doplnky, napríklad kočík (na snímke), aby nemuseli chodiť peši, či dáždnik aby nezmokli a neprechladli. Dokonca oblečenie s volánikmi a mašlami pre vyumývanú sučku je pre niektorých samozrejmostou. Žeby sa v Číne vrácali tradície cisárskeho dvora?

SENZÁCIA Z HERTA. V Etiópii našli pozostatky „najstaršieho moderného človeka“ (na snímke), ktoré potvrdzujú, že všetci pochádzame z Afriky. Nás predchadca žil na brehu plytkého sladkovodného jazera plného rýb a krokodílov, mal mohutnú postavu, mohutnejšiu než máme my, dokonca i mozog mal o niečo väčší. Rád jedol hrošie mäso. Zomrel, keď mal asi tridsať rokov. Stošesťdesiattriisík rokov ležali jeho kosti tam, kde je dnes Etiópia. Dostal meno homo sapiens idaltu. Idaltu v afarčine znamená „starý“. (pk)

V Jablonke

Vo Vyšných Lapšoch

VIANOČNÉ BETLEHEMY NA SPIŠI A ORAVE

Foto: A. Klukošovská, P. Kollárik

V Novej Belej

V Podviku

Vo Vyšných Lapšoch

Kostol sv. Alžbety v Tribši – skvost drevnej sakrálnej architektúry na Spiši. Foto: J. Špernoga

DRUKARNIA

Towarzystwa Słowaków w Polsce

Zrealizujemy Twoje Pomyśły i ...
nie zapłacisz wiele.

31-150 Kraków
ul. św. Filipa 7
tel. (0-12) 632 66 04
tel./fax (0-12) 634 11 27
e-mail: zg@tsp.org.pl

Oferujemy:
jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2,
skład komputerowy,
kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

WYDAWNICTWO

TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE
poleca do nabycia następujące publikacje:

- Almanach, *Słowacy w Polsce cz.III*, (rocznik), Kraków 1995 ... 10,00 zł
Almanach, *Słowacy w Polsce cz.VI*, (rocznik), Kraków 1999 ... 10,00 zł
Almanach, *Słowacy w Polsce cz.VII*, (rocznik), Kraków 2000 ... 10,00 zł
Almanach, *Słowacy w Polsce cz.VIII*, (rocznik), Kraków 2002 ... 10,00 zł
Almanach, *Słowacy w Polsce cz.IX*, (rocznik), Kraków 2002 ... 10,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga,
Słowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994 8,00 zł
Zbigniew Tobjański, *Czesi w Polsce*, Kraków 1994 10,00 zł
J. Ciągwa, *Dzieje i współczesność Jurgowa*, Kraków 1996 10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka,
Štúdie z dejín stredovekého Spiša, Kraków 1998 11,00 zł
Miejsce w zdarzeniu antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998 12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, *Khucz Światla wybór poezji*,
Kraków 1998 13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, *Deti Prometeusa*, Kraków 1999.... 20,00 zł
Miasta i Miejsca, Mestá a Miesta, Kraków 2001,
II polsko-słowackie spotkania poetów 10,00 zł
Antologia współczesnej poezji słowackiej, Kraków 2002,
w przekładach Bohdana Urbankowskiego 15,00 zł
Julian Kwiek, *Z dziejów mniejszości słowackiej na Spiszu i Orawie w latach 1945–1957*, Kraków 2002 10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27 NIP: 676-01-12-788
e-mail: zg@tsp.org.pl

nr konta: Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100